

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

En imponerande framställning av arbetarmassornas freds vilja. Från Morgonbris' utställning »Folken vedrusta».

morgonbris

årg. 28 nr 4

pris 25 öre

LANDSKAMP

En äkta svensk film med gripande starka och betagande vackra scener.

Den första stora helt svenska ljudfilmen som i dramatisk framställning behandlar ett stort nationellt problem.

Medverkande bl. a.

Georg Blomstedt, Gun Holmqvist, Fritiof Billqvist, Håkan Westergren, Olof Sandborg, Signe Lundberg, Arne Borg.

Regissör: Radiotjänsts teaterregissör

Gunnar Skoglund.

Fotograf: E. Åkesson.

Officin: Sv. filmindustri

Ensamrätt för Sverige:
Svensk kulturfilm

"Svårt är det alltid att göra en tendenssak lättsmält och lättillgänglig, och filmen Landskamp är tendentiös — den vill tjäna nykterhetsaken, men man skall villigt erkänna att vederbörande lyckats mycket bra. Historien är händelserik och trovärdig och saknar icke förmågan att intressera genom sin inneboende kraft och den aktuella miljö, i vilken den spelar."
Soc.-D.

**goda
middagar**

Sveavägen 68

**konsum—
restaurant**

kooperativas kaffe

Husmödrarnas bankräkning

I hushållskassan har man i allmänhet medel för att täcka de närmaste dagarnas utgifter, dels också medel för att verkställa betalningar, som skola göras först om någon vecka eller ännu längre fram. Denna senare del av hushållskassan lämpar sig för insättning på sparkasseräkning. Där äro pengarna i säkerhet, där förränta de sig, där äro de lätt disponibla

**STOCKHOLMS
ENSKILDA BANK**

Detta märke

i hallar och affärer garanterar Eder färsk och prima fisk.

Stockholms Fiskhandlare Förening

Försäljningsställen: Centralsaluhallen, Fiskarhamnen, Hötorgshallen, Östermalms Saluhall, samt i fiskaffärer i Stockholm med omnejd.

Svensk fältspat gör det möjligt för en med generationers nedärvda skicklighet utrustad arbetarstam att i förening med erkända konstnärer skapa det världsberömda

ROSENTHALSPORSLINET

Rosenthals Specialaffär A/B

NORRLANDSGATAN 1 · HAMNGATAN 10

Telefon: 8993 · Telegramadress: Specialaffär
STOCKHOLM

FACKFÖRENING

RÖRELSEN

REDAKTÖR:
SIGFRID HANSSON

Kostar pr år kronor 6:15,
pr halvår... kronor 3:15.
Prenumeration kan verkställas genom postverket eller direkt hos utgivaren
LANDSSEKRETARIATET
Barnhusgat. 18, Stockholm

DEN SVENSKA LANDSORGANISATIONENS VECKOTIDSKRIFT

ARBETET har vunnit

affärsvärldens förtroende
utan bullrande reklam och
ökat sin annonsavdelning

Annonsinkomsterna utgjorde i netto:

år 1898...kr. 20,664:—
» 1908... » 93,330:—
» 1918... » 158,874:—
» 1928... » 373,318:—
» 1931... » 397,723:—

16-dubblade siffror

I en av Sv. Tidningsutgivareföreningen föranstaltad exempel-samling över tidningspressens utveckling i Sverige under 5 år visade Arbetets exempel starkast ökning av alla landets tidningar

Ständig och solid läsekrets, fasta och relativt billiga annonspriser, god och tilltalande annonsuppställning, redbar och human betjäning av kunderna ha varit de hävstänger, på vilka Arbetet höjt sig till ett av landets bästa annonsorgan

MALMÖ FOLKETS PARK

VINTERSÄSONG
OKTOBER—APRIL

DANS
RESTAURANG

LÖRDAGAR
SÖNDAGAR
ONSDAGAR

STADENS FÖRNÄMSTA ETABLISSEMANG

T R Y G G

i depressionstider är den, som sitter
i eget bo.

Bäst och säkrast

placerar Ni Edert sparkapital i
en egen villa.

BALDERS

FASTIGHETSBYRÅ
HÖGLANDSTORGET 10
välkänd, vederhäftig och sakkun-
nig, står kostnadsfritt till Edert
förfogande med råd och förslag.

Ring Ålsten 1000, 1100, som hämtar Eder i bil och
visar Eder billiga och bekväma villor i Stockholms
Stads natursköna förstäder.

MASONITE

SVENSK TRÄFIBERSKIVA

Tillverkas i 4 kvaliteter:

H Ä R D A D
H Å R D
H A L V H Å R D
P O R Ö S

Dessa 4 kvaliteter täcka de
flesta användningsområden
inom byggnads- och inred-
ningsindustrien.

Huvudkontor:

P. Wikström j:or
Stallgatan 3 · Stockholm.
Telefon 99 25

Återförsäljare på de flesta större platser.

**strumpor i ylle och silke med
ovanstående märke uppskat-
tas av varje dam för sin ele-
gans och stil. Begär även Ni
Westerholms-strumpan.**

AKTIEBOLAGET NORRKÖPINGS TRICOTFABRIK

5 o. 10 lit. fl.

**Högsta
kvalitet**

**Smaklig
Läskande
Hållbar**

SLIT SVENSKA SULOR

LÄDERIT, den nya svenska skosulan, är vattentät och behaglig att gå med samt synnerligen slitstark; dessutom billigare än vanliga halvsulor. LÄDERIT har lädrets och gummisulans alla fördelar, men inga av dess nackdelar. Försök LÄDERIT! Medtag denna annons till Eder skomakare. Försäljes genom

AHLSTÉEN & HOLMSTRÖM A-B
RUNDELSGATAN 1 A · MALMÖ · TELEFON 344

MORGONBRIS APRIL- NUMMER

innehåller:

Till nya händer.

Josef Kellgren: Aprilvår.

Astrid Forsberg: Kvinnan och den nya livsstilen.

Eva Årads: Dialogen.

Ellen Rydelius: Hos Europas störste skomakare.

Knut Lånström: En absolut plikt för myndigheterna.

Sigrid Gillner: Vi ha framtiden för oss.

S. G.: Film från riksmötet.

Ragnhild Prim: Innanför parkmurarna.

Tävlan om den bästa första sidan avgjord.

Morgonbris fredsutställning.

Leander Wallerius: Hem och skola.

Johan-Olof: Fornbys kvinnor.

MORGONBRIS

Tidning för den socialdemokratiska kvinnorörelsen.

Utges av styrelsen för Sveriges Socialdemokratiska Kvinnoförbund.

Redaktör och ansvarig utgivare: Kaj Andersson.

Redaktion och expedition: Upplandsgat. 1, 3 tr., Stockholm. Tel. 188 86. Postgiro n:r 50196. För annonserna tel. V. 158 38 och 188 86.

Prenumerationspris: Helt år kr. 3:—; lösnnummer 25 öre. Prenumeration sker på posten.

Annonspris:

Före och i text 50 öre per mm.

Efter text 40 " " "

Sista sidan:

1/1-sida kr. 450:—

1/2-sida " 225:—

Innersida " 375:—

**Trötthet
huvudvärk**
och illamående
om våren är typiskt för
blodbrist. Tag den av läkare
förordade järnmedicinen
IDOZAN
B.

Signe WESSMAN

som varit Morgonbris' redaktör sedan år 1921, har nu lämnat denna befattning för att helt ägna sina krafter åt det alltmera maktpåliggande ordförandeskapet för Socialdemokratiska kvinnoförbundet. (Se nästa sida!)

TILL NYA HÄNDER

Ny redaktör? Har den gamla redaktören föckats? Bort det! Men Signe Vessman, Morgonbris' gamla kära redaktör, som älskat sin tidning, det lilla bladet Morgonbris, sådant det var före maj 1931, har begått den i tidningsredaktörernas, politikens och partilivets historia märkliga handlingen att säga om sitt eget verk:

"Här måste komma något nytt i Morgonbris. Jag har givit mitt bästa som redaktör. Jag vill att här kommer en ny kraft. Sade och gjorde. Under hennes ledning och ansvar har den nu valda redaktören fått forma fram den nya Morgonbris. Signe Vessman gav sig själv avsked och kongressen valde Kaj. Heder åt Signe Vessman och heder åt kongressen. Som *begripit* vad man skall våga för det nya." Så meddelar vårt broderorgan Frihet vad som senast hänt Morgonbris och bättre kan det inte sägas ut.

Den som tar vid, där Signe Vessman slutat efter ett tjuguarigt hängivet arbete är medveten om vad arvet förpliktar till. Signe Vessman var med och falsade det första numret år 1904. Sju år senare blev hon tidningens expeditris och år 1921 dess redaktör. Hon har alltså följt tidningens hela växt från det den var en svag, oviss liten planta. När hon nu ser den som ett ungt, smidigt träd ta emot de nya vindarna är det med en moders blandade känsla av ängslan och tillförsikt för barnets framtid. Den som hastigt bläddrar igenom äldre årgångar av tidningen kan lätt få den uppfattningen att det är en konsttidsskrift.

— Ja, förklarar Signe Vessman, våra många konstreproduktioner ha syftat till att öppna sinnena för skönhetsvärdena och medverka vid tidningens strävan att skapa fram renlighet såväl i det materiella som andliga livet. Det rena uppsätet ger kraft och växt, motgångarna må sedan vara aldrig så hårda. Min varmaste önskan har varit att se kvinnorna självständiga och stolta. Ingen sentimentalitet och söaktighet, men friskhet och målmedvetenhet.

Om Morgonbris kvalitet under Signe Vessmans ledarskap säger redan en hel del de förnämliga namnen i årsregistren. Men Signe Vessman har inte ännu lämnat Morgonbris. Tidningens omläggning är inget monument över hennes redaktörsskap utan en ståtlig milsten i hennes verksamhet som förbundets ordförande, vilken uppgift hon efter kongressen tagit vid med förnyade krafter och vilken innebär att hon även alltjämt håller öga på Morgonbris' kurs. *De nya händerna* höra hemma i en annan generation. De äro måhända hårdare i greppet, mindre hänsynsfulla i sitt brytande av hinder, men vår förhoppning är att de skola dikteras av den kraft varom Signe Vessman talar: det rena starka uppsätet och därmed fullfölja den ädla under decennierna obrutna linje, som gjort Morgonbris till vad den nu är.

FORSTADSMINNE

Du och april är ett,
april med sina mjuka skymningstimmar —
Varje kväll mötte jag dej vid den mörka porten
och vi vandrade sida vid sida in i den dunkla stadsparken.
Träden hade ännu inte fått några löv,
de stod där knotiga, svarta och grå.
Minns du deras magra skuggor,
och minns du fabriken mörka silhuett bakom deras genomskinliga kronor...
Denna fabrik: mitt största offer var du!
I massan som vältrade förbi tidkontrollen
minns jag ännu ditt friska ansikte.
Och jag minns våra hemlösa vandringar i stadsparken.
— det svala försommarregnet föll sakta runt omkring oss —
När du i någon skum och undangömd vrå
lyfte upp dina armar och pressade dina unga bröst mot mej
kände jag doften av regn från din hy,
från ditt hår, dina händer och ansikte —
Länge stod vi nära varandra i aprils blå kvällar
och du blev ett med försommarregnets varma, mjuka innerlighet.
Men bakom oss och vår unga lycka,
bakom trädskronornas glesa galler,
låg fabriken i mörk silhuett och vakade,
vakade och väntade —

Maskinhallarnas olja och damm
glömmer jag för doften av regn från dina händer.

Josef KJELLGREN

Den moderna kvinnan och livsstilen

Av Astrid FORSBERG

Den norske författaren Sigurd Hoel gör ett längdsnitt genom ett modernt hyreshus i Oslo, fläker upp hemmen och visar oss familjernas hemligheter. Oro, förvirring och sensation i huset väcker en kvinnas skri. Det är den unga, vackra, fränskilda fru Tordis Ravn, som skriker. "Tag mig hem, jag vill hem, jag vill hem!" ropar hon gång på gång. Och de förtvivalde orden, det hysteriska skriet höres i de andra lägenheterna och våningarna. "Jaså, hon vill tillbaka till det gamla igen. Hon står inte ut längre, hon, den sköna synderskan, som rymde från sin man och tog sitt öde i egna händer." Tordis Ravns man hör också skriet. Han har nyss besökt henne och stött tillbaka hennes förtvivalde böner att få komma hem igen. Nu täpper han till sina öron och försvinner ned för trapporna, ut för gatan. Ingenting kan förmå honom att ta sin hustru till sig igen. Han, kemisten dr Ravn, älskar vetenskapen över allting annat. Han har oåterkalleligen valt mellan sitt arbete och kvinnan. Den dag hans hustru rymde från honom, var han så lycklig, att han omfamnade retorikerna på sitt laboratorium.

Sigurd Hoel tar i sin prisbelönta roman "En dag i oktober" upp problemet kvinnan—mannen—arbetet, ett ur gammalt problem, i våra dagar tillspetsat. Författarens huvudexempel är Tordis Ravn och hennes man. Kring Tordis Ravns tragedi gruppera sig de andra exemplen. Dr Ravns eget samliv med kvinnan har lärt honom, att äktenskap är en förbannelse för tankearbetets män. Han säger:

"Den moderna praktiska vetenskapen har flyttat det mesta av hemmets, det vill säga kvinnans, arbete ut ur hemmet. Därmed är detta arbete i själva verket övertaget av mannen, som måste skaffa pengar till alla inköpen. Kvinnan har i gengäld fått en massa ledig tid, ledig energi, ledig erotik. Förr var det så, att den unga flickan, som blev gift, bytte ett liv i arbete mot ett annat liv i arbete. Nu är det i enkla samhällsklasser så att den unga flickan som blir gift byter ut ett liv i arbete mot ett liv i ledighet."

Författaren medger, att denna sanning inte gäller för samhället i dess helhet, inte för bonden, inte för arbetaren, inte för den del av medelklassen, som kan tillåta sig att ha barn, utan för en ganska liten del av samhället. Men detta är dessvärre den del där mannen arbetar intellektuellt.

"I de hem jag känner är mannen överlastad med arbete, kvinnan undernärd i erotik."

Dr. Ravn anser vetenskapsmannen (sig själv alltså) som den betydelsefullaste faktorn i samhället. Han har ifrån början stora betänkligheter mot att gifta sig men gör det dock, därför att han är förälskad i den vackra, charmrande Tordis. Hon hör ändå till de bättre kvinnorna, är ingen tom lyxpadda och vill förstå sin mans arbete. Men han hindrar henne från att läsa kemi, ty det skulle irritera honom att ha henne med på laboratoriet. När han kommer hem från arbetet, trött eller förlorad i egna tankar på den uppfinning han arbetar med, är hon utvilad och längtar efter hans sällskap. Hon vill ha honom med på bio, på restaurang, vill att han skall se hennes nya klänning, som hon sytt själv, vill att han skall intressera sig för vad hon har att säga och tala till henne. Han slits mellan arbetet och kvinnan, han grips av det förra, och hon visar sig oresonligt svartsjuk på hans arbete. Ett så-

När finskan Vivi ROSLANDER talade vid kvinnokongressen då var det inte bara en schablonmässig hälsning från land till land och från parti till parti utan det var en människa, som stod där, förkroppsligande den internationella solidariteten kvinnorna emellan.

Erinrande om lapprevolten (bilden här nedan från lappos läger i Mäntälä) yttrade hon: »Min själ var sjuk när jag kom hit. Mötet med er har givit mig ny kraft.»

dant äktenskap kan inte hålla, i all synnerhet som hustrun inte kan få ge efter för sin önskan att ha barn. Ett barn skulle kosta för mycket, det skulle stå i vägen för mannens arbete.

Fru Ravn vägrar att ta emot underhåll från sin man. Hon vill sörja för sig själv, och hon gör det som mannekäng och som älskarinna åt flera män. Ingen av dem bryr hon sig om. Och när hon blir med barn, vet hon inte riktigt, vem som är barnets far. Men hon vill hem, hon vill föda sitt barn, hon är förtvivlat rädd för ensamheten. Den tragedi, som börjar klockan halv sex på aftonen med fru Ravns skri, fullbordas klockan tolv på natten, då den olyckliga kvinnan tar sitt liv genom att kasta sig över balkongräcket ut på den cementerade gården. Och de andra kvinnorna i huset, som ha skrivit oanständiga skällsord med krita på hennes dörr, som ha uppvaktat hennes chef med anonyma brev, som ha klagat hos värden, som ha tisslat och tasslat i trapporna och gjort livet ännu olyckligare för en redan tillräckligt olycklig med-syster, de gråta över hennes blodiga lik och tro sig känna med henne.

Sigurd Hoel berättar absolut lidelsefritt, och han nöjer sig med att berätta, han lägger upp problemen men gör intet försök att lösa dem. Både detta och den lidelsefria tonen skiljer honom från Strindberg, som han ändå i mångt och mycket påminner om. Inte utan skäl har Sigurd Hoels roman blivit nämnd som den mest betydande av de i höstas prisbelönta verken i den nordiska romanpristävlan.

Händelserna i Sigurd Hoels bok utspelas under loppet av tolv timmar. En amerikansk författare, Louis Bromfield, ger i en roman "Tjugofyra timmar" liknande blyxtbilder ur en hel rad New York-människors liv. Där utspelas händelserna under tjugofyra timmar. De moderna romanförfattarna hålla sig gärna till tidens, ja, även rummets enhet. Därigenom få de fram en intensivare, mera koncentrerad bild ur nutida samhällsliv. Bromfields moderna amerikanare ur miljonärskretsar, ur arbetarklassen och den undre världen äro alla sammansvetsade till ett slags yttre och inre beroende av varandra. Men egoismen behärskar varje individ. Män och kvinnor följa sina drifter utan att vidare räkna med konsekvenserna av sina handlingar, utan att ha tanke och känsla för det nästan mystiska beroendet av nästan. Detta för till desillusion och tragik. Men särskilt är det kvinnorna, som bli lidande.

Är det inte så, att den moderna kvinnan i stor utsträckning saknar *livsstil*. Se på den sysslolösa, välförsörjda, ideallösa kvinnan! Är hon inte olyckskamrat till den yrkes- och arbetslöse unge mannen såväl som till cellfången i det moderna, hyggliga fängelset? I alla tre fallen är det fråga om mänsklig kraft, som rinner ut i det gråa intet, fysisk och psykisk livsvilja, som stympas och snedvrides. Den sunda arbets- eller skaparglädjen, lidelsen eller intresset för en samhällsfråga, en idé, ett hopp, en tro, något som överhuvudtaget förmår samla människans själskrafter ersättes av ett småaktigt malande kring det egna jaget och dess olyckor eller kring dagens och miljöns sensationer.

Strindberg säger någonstans, att kvinnofrågan redan är löst bland bönderna eller där existerar rättare sagt ingen kvinnofråga. Där arbeta både man och hustru i yrket och yrkesintresset håller dem samman som goda kamrater, arbetet ger dem för mycket hälsa och trötthet för att de skulle ha intresse och kraft att allt för mycket gräva i varandras nerv- och känsloeffekter. Nåja, nog finns det olyckliga äktenskap även bland bönderna. Jag har sett åtskilliga. Men jag har aldrig hört någon bondkvinna jämla sig över tomheten, intigheten och gråheten i sin tillvaro. Och jag har aldrig sett någon bondkvinna hänga sig som en börda på sin man och i tid och otid pocka på

hans uppmärksamhet och intresse. Även den allra dumaste och andefattigaste bondkvinna lever ett individuellt, självständigt liv, ty hon har ett yrke och en livsuppgift.

Närmast bondkvinnan står den gifta kvinnan av arbetarklassen, hon som inte tvingas ut i förvärvsarbete men vars yrke och uppgift det är att hålla hemmet samman och bereda största möjliga trevnad för minsta möjliga utgift. Den kvinnan har åtminstone ett naturligt utlopp för sin vitalitet och arbetskraft. Visst kan även den kvinnans liv bli trångt och fattigt. Men hennes individuella lycka är inte enbart beroende på hushållpengarnas tillräcklighet eller makens kärleksfulla bemötande. Det beror till stor del på om hon funnit sin *livsstil*.

Hoel säger, att kvinnan är kaos och längtar till kaos. Hans typ, Tordis Ravn, är just ett utmärkt exempel på detta. Hon måste bli olycklig, därför att hennes kärlek och krav på genkärlek inte smälter samman med livsuppgiften för henne. Hon har inte förstått att av det kaotiska inom sig forma ut individen och ge mening, mål och innehåll åt sitt liv. Hade hon förstått det, då hade hon inte behövt störta sig i olycka. Endast som självständig individ med egna livsintressen hade hon kunnat bli den rätta kvinnan för dr Ravn. Då hade hennes kärlek varit seende i stället för blind, och hon hade förmått giva i stället för taga, hon hade haft självständighet nog att stiga ur vägen för mannens arbete och ändå vara hans stöd och hjälp.

Den kvinna, som har, vad vi här kalla *livsstil*, hon har trätt ut ur kaos och blivit en självständig individ. Hon är självmedveten och stark. Och just genom att hon är något i sig själv, förmår hon att giva åt mannen-kamraten. Hennes liv behöver inte bli ett trälliv och än mindre ett parasitliv, ty hon kan själv forma det i enlighet med sin livsåskådning. Den intelligenta, klassmedvetna arbetarhustrun har det dock kanske lättare att utveckla sin individualitet och *livsstil* än den stackars sysslolösa hustrun av genomsnittstyp. Den förra har ett bestämt mål att sträva för, och hon har tillfälle att lägga in ett etiskt patos i sin strävan och sin längtan. Kvinnans frigörelse och arbetarklassens frigörelse har inte endast blivit fraser ur tidningspressen utan realitet för henne. Bakom den materiella frigörelsen ur osunda kyffen till hem, ur svåra och tunga arbetsförhållanden, skymtar hon den andliga. Det lilla bekväma, soliga funkis-hemmet blir även det uttrycket för en ny *livsstil*, inte blott uttryck för en personlig smak utan också en personlig livsåskådning.

Den moderna psykologien understryker kvinnans ställning som driftsvarelse, och den moderna romanen skildrar kvinnan nästan som en naturkraft, en planta, som människa primitiv och ledd av sina drifter.

— — — —
Strindberg låter ett par män fälla dessa repliker i sina Giftas-noveller:

— När ska vi få höra en sång till mannen, diktad av en kvinna?

— När en kvinna kan älska en man! — — — Men det dröjer nog. Att älska är en manlig egenskap; att älskas ett kvinnligt prerogativ.

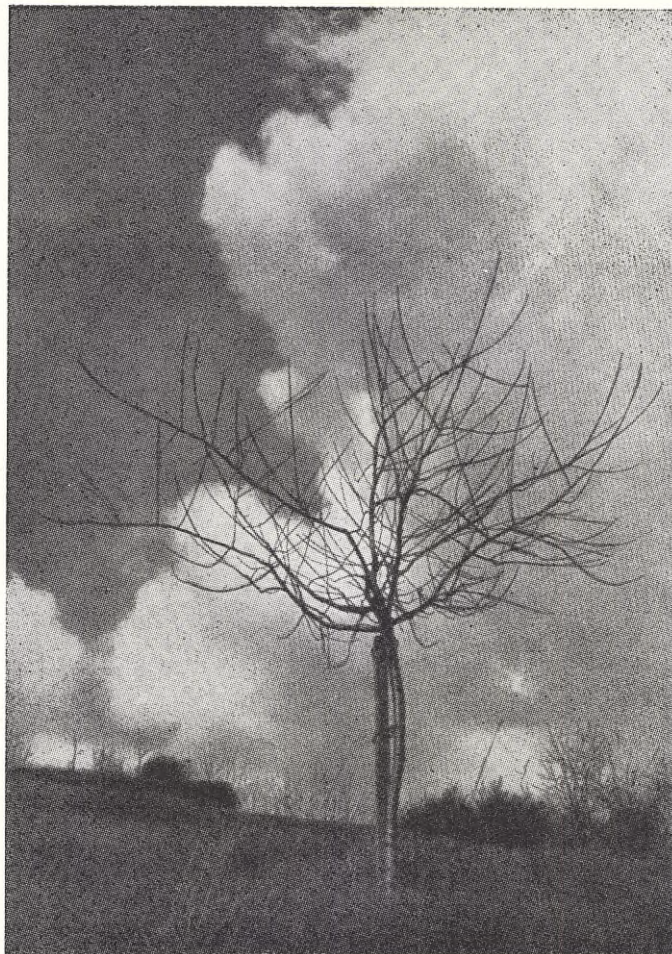
— Mannen ger och kvinnan tar emot.

Så långt Strindberg. Låt oss blott tillägga: Plantan och djuret låter sig älskas, och kärlekens atmosfär är dem nog. Människan, utformad till individ, har behov av att själv ge kärlek. Den som kan älska, kan också förstå, och den som förstår kan anpassa sig i tiden och livet, kan skapa något, kan producera ett nyttigt arbete, har *livsstil*.

Astrid FORSBERG.

Sigurd Hoel: *En dag i oktober*. Bonnier.

Utsikt från kolonistugans för-
stukvist. Vår, sol och moln.

DIALOGEN

Av Eva ÅRADS

Personer:

Jonasson, arbetare.

Lisa, hans hustru.

Kamrat Holm.

Gubben Jeremias.

Scen: I kolonistuga. Jonasson och Lisa stöka omkring. Dörren öppen till förstukvist och täppa. Sol och moln.

Jonasson: Han har allt haft'et lite svinkallt här, Logerarn.

Lisa: Och så han skräpat till'et sen! Tidningar och lump — där knöt han sej te natten! Undras, vad det var för en persedel?

Jonasson: Åverkat har han inte. Han har nock gett sej ut på vägarna nu, han. Dom kryper ur ide, när det lider mot vårn.

Lisa: Det blir å greja opp'et. — Fast en säger inget om'et, för vad ska folk ta sej te, om dom ingenstans får hysas?

Jonasson: Se där kommer kamrat Holm med gubben Jeremias i släp. (Ropar ut) Hallå, go vänner! (Till Lisa) Den där gubben, det är en underlig kurre det, som vet och begriper mer än en annan. Var han nu får'et ifrån? Han har liksom tänkt, se, och ger sammanhang åt vad en ser.

(Holm och Jeremias komma)

Holm: Morrn! Jaså, ni har börjt böka.

Jonasson: Slå er ner och rasta en stund! Hur är det, gumma lill, har du kaffe te å bju på?

Lisa: Fattas bara annat! Nog ska det förslå. Jag har strax fått fyr.

Jeremias: En sån aprilsöndag, när soln leker tittut, då är det gott te å få röra bena ett slag och trampa lera och jord.

(Sätter sig på förstukvisten i solen och röker pipa.)

Jonasson: Tyckte väl så, han med, gästen vi tycks haft här.

Holm: Han fann det som ett fynd förstås å få skjula sej för

vintern. Och utan å betala hyra med! För det vet en väl, att dom som har pengar, tänk bara på Nathanson i Gamla stan t. ex., dom tar betalt för värre kyffen än här!

Jonasson: Nog unnar jag en gärna. För när en tänker på kamrater och alla tusen som fått sparken, att när som helst kan det bli en egen tur! Och ingen vet, hur det då kan bära utför.

Lisa: Det är nästan så en tycker det är syndigt, att en ska ha det skapligt och få komma ut så här te kolonien sin!

Jonasson: Och inte värst kan man hjälpa heller.

Holm: Nå, ångrar du dej inte nu då, va? Med den där tusenlappen, jag menar. Kan du tänka dej, Jeremias, att Jonasson här rädda livet på en dåre, som ville ge'n tusen lock i belöning. Och det sa han blankt nej te. Var det rätt gjort, det?

Jonasson: Jaså, drar du nu din visa igen, Holm? Nå, en sån här dag, låt oss diskutera genom saken då! Ro fram med argumenten, du, så får vi väl söka försvara oss på't, gumma min och jag, så gott det kan gå. Och så utnämner vi Jeremias te domare och profet te å slita tvisten.

Holm: Topp, det går an. För jag har starka skäl, som nog inte går å bryta. Först och främst så, som du själv sa, ingen vet när han står där. Är det då inte *brist på ansvar*, både mot sej själv och hustrun sin, att så där lättsinnigt kasta bort en chans, när den nu en gång bjuds? Det kan se vackert ut, som en gest, att gå och göra sej stram. Men, min själ, saken har sina sidor, och vi arbetare har inte råd te å ta oss höga later, vill jag tro.

Lisa: Men snälla Holm: inte tänkte vi på några höga later, inte! Det vet välan vi bäst, utan att han säger det, att nog kunde pengarna varit te pass. Det drar långt om å tjäna hop den slanten! Men det är *sättet* det kommer an på. Och det kände jag strax, så fort långschalen låg där, att det inte vore *rätt* å ta emot!

Jonasson: I den saken går vi samman, Lisa och jag. Det är un-

derligt med'na, ska jag säga, och så är det väl med kvinnfolk, när dom är rejäla och bra, att hon följer som en instinkt och tar aldrig fel väg. Så det rubbar du oss inte i, Holm.

Holm: Ni pratar om känslor och instinkt, men jag håller mej te förnuftet, jag. Nu är det gjort och går inte te å ändra, och jag vill inte klanka bakefter, för ingen vet, förrn det gäller, hur en ställer sej te saker. Men jag vill ha't som en princip. Och då slår jag fast, att jag kan inte se ett enda ordentligt skäl, varför man skulle sagt nej. *Vi vet*, vad pengar är värda, Va? Och om ni nu var så förtvivilat ömskinnade, att ni inte *själva* ville ha me't å göra, så vill jag fråga en sak: Var det rätt gjort då att dra den summan från folk, som ni kunde hjälpt opp? Finns här inte nöd till, va, och egna gäng, som gott kunde behövt sej ett handtag?

Jonasson: Hm, ja, se det där, det kom jag då rakt inte te å tänka på i hasten.

Holm: Nå så! Det är just det jag vill ha fram, att man ska *tänka* sej för och inte rusa sta och vara stolt i luften. Vem hjälps väl med det? Och inte för att jag gillar precis välgörenhet och nådesmulor, för vi är alla människor och har lika rätt te livet, den fattige med. Så att det är ynkligt, tycker jag, att dom här överklassarna ska gå omkring och känna sej så "ädla", med prinsar i spetsen, för att dom låter samla hop sina gamla avlagda plagg och kasserade lakan och don. Och så vara ifrån'et!

Nej, det är samhället och systemet som slagit slint, och det är där man har att kräva sin rätt!

Men i ditt fall, Jonasson, låg det lite annorlunda. För du hör te oss och kunde låtit sekinerna gå te organisationen t. ex., att komma våra arbetslösa te del. Det hade varit solidaritet, det, och du själv skulle stått här som ett mönster. Men nu! Va?

Jonasson: Det låter skarpt, det där, det var visst både som läxa och program.

Lisa: Han kan inte få oss å frågå, Holm, att vi handlade *rätt*, hur gott man än kunde gjort med så stor en peng.

Jonasson: Och *varför* det var rätt, du, det kom opp för mej nu. Vad är det vi jämt tar och klandrar hos kapitalisterna? Är det inte just det, att dom drar te sej profiten och lever på arbetsfri inkomst? Joho, det är det. Och vad vore det då för bevämt med oss, du, om *vi* begynte på å göra sammalunda? Men det är just vad jag skulle gjort, om jag tagit betalt för att jag röck Wolfrud från elden. För det var något som bara var mänskligt, det, och rent mekaniskt, precis som när man skuttar undan om där råkar komma en ispigga från ett tak. Jaha, så var det med det!

Holm: Nu blandar du allt riktigt ihop'et, Jonasson. Varifrån har Wolfrud sina pengar? Från aktier! Ja. Det vill med andra ord säga, att han gjort sej rik av vad *vi* jobbat samman. Av inget blir inget, utan det är ju vi, som arbetar, som skapar värdena, som dom drar te sej vinsterna å. Nå, om nu en sån där vill skänka pluringar åt dej, för han tycker du var värd det, vem fanken har då rätt å ställa sej på tvärn, va? Det är ju ytterst bara en liten återbetalning av vad dom hjälps åt te å hugga för sej av vart!

Jonasson: Du är mej då en hejare te å ställa fram bevis.

Holm: Dom kan allt vara tacksamma, menar jag, att vi finner oss så snällt. Jag tänker på det ibland, jag, att vad är det som skiljer alla dessa hungriga stackars satar, som går och driver på gatorna bland oss, för att man vräkt ut dom från fabrikena — vad är det som skiljer dom från fest och ljus och värme och kläder och en matbit, va? Jo. *En glasruta!* Bräcklig och skör för en näve, du.

Jonasson: Hm, jo...

Holm: Och på andra sidan glaset, ja, där sitter Wolfrud och vråker sej i restaurangen och skrattar åt den token, som inte ville ta emot guldte, som han nu festar opp med cigarrer och champagne och presenter åt sin fru!

Jonasson: Jo-o, förstås det.

Holm: Det är därför, begrips, som jag kan bli lite rasande på't, för vad är det som försvagar oss i kampen, om inte just bristen på medel? Och att då en av oss ska gå och visa sej så hjärtnupen! Nej, så min själ, om jag kan finna det rätt!

Jonasson (efter en stund): Du har liksom vänt opp och ner för mej, Holm. Inte för att jag tvivlar på mitt, inte. Men jag kan liksom inte längre få rätsida på't.

Holm: Nå, Jeremias, vad säger *du* te saken nu då? Här finns inget mer å tillägga, va?

Lisa: Inte för att jag kanske borde blanda mej i'et längre, men ni karlar, ni ser då allting bara så "förnuftigt". Men jag tror, att man måste handla lite på känsla också, om det ska bli någon ordning i världen. Och nu är kaffe klart, så vi tar oss väl en kopp, om så Jeremias vill säga oss sitt!

Jeremias: Det har nättopp varit en önskestund te å få sitta så här och gassa sej i soln och höra på vad som dryftas. Tack för det, och så nu trakteringen te!

Och vad så saken anbelangar, så finns det nog bara en mening om det, att ifall att Jonasson tagit pengarna mot, så skulle ingen sett'et annat än naturligt. Och som Holm resonerar, så gör väl di flesta, kan jag tro, och det är just inget å säga om det.

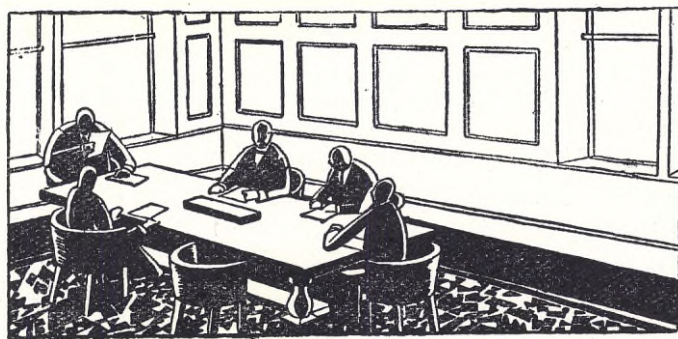
Holm: Just det, Jeremias, och nu har vi hört!

Jeremias: Men, sakta i backarna. Det är *naturligt*, sa jag. På samma sätt som att vargar slåss om rov och hugger för sej vad di kan och delar med sej väl också åt de sina. Och att vi finner den vargmetoden så hanterlig, det är för det att hela vår kultur, som inte är någon kultur, är flickad samman av den och gjorts till ett med oss och kallas pengadöme och egoism.

Men mänskan är ingen varg, hon, eller borde teminstingen söka höja sej ur'et. Och det var nog det som Jonassonen och hanses Lisa haft liksom en instinkt utav, att man inte ska *ha* utan att ha gett vederlag och att det finns annat än bröd och politiken för dan. Och detta andra, det är den högre moralen det, som väl alla anar i sej som något som ska komma men som just inte har godår vart en ser.

Jonasson: Tack för det ordet, Jeremias!

Jeremias: Och för att nu döma, om Jonassonen handla rätt ur den där högre sikten, så kan vi ju roga oss med å titta efter, hur skulle det se ut i världen om *alla* gjorde så som han i båd stort som smått.

Hur det är nu, det vet vi. Hur tidningarna och radio har å berätta om våldsdåd och krig och nöd och intriger. Och att det är för *pengarnas* skull, vet vi med. Och man säger, att den Kreugern t. ex., han hade nog ett fint sinne, han, och var ett snille på sitt. Men att då hans affärer ska få växa ut så att hela stater blir beroende av pengarna hans, miljoner människor, och det utan minsta samhällelig eller demokratisk kontroll! Så att den ende mannen bara genom å dö ska kunna sätta hela världsekonomin på spel! Är det inte just som en symbol, det, hur systemet dömer sej själv?

Men om nu ingen toge vinst, utan alla levde för alla så här enkelt och glatt som vi nu sitter här tesammans, och pengar bara var vad det borde — ett slags poletter eller tecken att byta te sej sin nödortft — jaha, då hade vi ju drömmen inpå livet.

Och den där nya andan, som vi går och längtar efter, den tror vi ska komma seglande te oss som ett skepp, om vi bara har utkiken klar. Men jag säger, att den kommer *inte*, om vi inte börjar öva opp den i oss själva. Och i det ska klokskap och godhet gå sams, det är tanke och vilja och känsla, det, och så *skapar* vi socialismen!

KLYFTAN

ROMAN AV ELLEN WILKINSON

Översättning från engelskan av Rickard LINDSTRÖM

KAPITEL IV.

När de kommo tillbaka till konferensen funno de att delegaterna samlat sig på trappan i rökande och skrattande grupper. De syntes ha roligt åt de nyfikna blickarna från den halvkrats av åskådare, som höll sig på ett respektfullt avstånd och som då och då sattes i rörelse av polisen. Royd syntes ingenstans.

Av en medlem av sitt förbunds styrelse hörde Joan att underhandlingskommittén hade varit där för att avlägga rapport omkring klockan 3. Den hade inte vidare mycket att säga med undantag för att regeringen var mycket hårdbehandlad, men att man gjort vissa framsteg i gynnsam riktning. Tre experter, av vilka Royd var en, hade adjungerats med kommittén. Royd var nu hos regeringen på 10 Downing Street. Kommittén väntades icke tillbaka på ännu en lång stund, och en hel del av funktionärerna, som kunde nås pr telefon, hade gett sig iväg från skådeplatsen på en eller ett par timmar. Från det inre av konferensbyggnaden hördes toner av Swance River, Annie Laurie och The red flag. Varje delegat syntes vara fylld av spänning. Styrelsemedlemmarna i fackförbunden, som kallats från filbänken, vävstolen eller gruvan, kände sig inkastade mitt i händelsernas virvel. Det var ett underbart avbrott i dessa mäns vanliga monotona liv. Innerst i sina själar hade de länge burit på upprorstankar, och nu gavs ett tillfälle att inför hela offentligheten slå igen med all kraft och kläm.

Dacre, som hade lämnat Joan för att taga reda på vad hans kolleger i pressen fått veta, återvände till hennes sida.

— Det är uppenbart att här ingenting blir att göra under flera timmar, sade han. Det är synd att Royd har gett sig i väg, men han hade väl ändå inte kunnat berätta oss något mera. Den allmänna meningen bland pressmännen är den att regeringen vill slåss och att strejkparollen kommer att utgå i afton. Om det ligger till så, tror jag att det är bäst, jag går hem och talar om det för min hustru.

— Låt inte mig uppehålla er. Jag har allaredan tagit för mycket av er tid.

— Nej, säg inte det! Och låt oss nu inte börja med artighetsfraser! Ni och jag ska bli kamrater — åtminstone vill jag det, om ni tillåter. Vi kan skjuta formaliteterna åt sidan då kriget är i gång. Jag tänkte föreslå er att gå med mig. Jag skulle vara glad ifall ni ville träffa Helen och tala med henne om den här affären. Ni vet mer än jag, och det skall bli lättare för er att få henne att begripa saken.

"Ni och jag ska bli kamrater." En våg av varm tillfredsställelse svepte över Joan. Vad spelade det för roll om Tony hade ett-hundra hustrur? — han och hon skulle bli kamrater. Hon skulle inte släppa denna intressanta nya vänskap, när Royd kom och hämtade henne från konferensen.

— Jag skulle nog tycka om det, sade hon, och Dacre hade redan hunnit anropa en bil. Han gav chauffören en adress.

— Russell Square är bara ett tuffpjät. Lever ni i bilar? skratade Joan, för vilken en biltur var en vild extravagans.

— Förlåt. Ja, alltid. När jag fått klart för mig, att jag vill iväg till ett ställe, så hatar jag att bli hindrad. Jag vill komma dit så kvickt som möjligt.

Bottenvåningen av det hus vid Russell Square, vid vilket bilen stannade, användes såsom kontorslokaler. Dacres hade första våningen och den övre delen. Tony sköt in sin nya vän i det främre rummet och gav sig iväg för att söka efter Helen. Efter den varma bekvämligheten i Mary Mauds våning var Joan överraskad över yppigheten i Helens. Rummet var en studie i silver och rött. Väggarna och taket voro täckta med matt silver. Snickerierna voro helt plana, inga utsirningar eller snirklar, och målade i klart rött. Stolarna voro av ebenholz med stoppningen i silver-

grått, och bordets skiva var av hamrat silver. Matt vitt glas med geometriska svarta och röda linjer skapade säregna lampskärmar. Mot denna bakgrund sken en livlig modernisttavla med en gyllne sky likt en juvel i sin ask.

— Det är bara den där tavlan över eldstaden som hindrar rummet att verka som en slags överhimmelsk värld, tänkte Joan, men hon måste medgiva inför sig själv, att den stol hon satt i var mycket bekväm och att den elektriska kaminen verkade förtjusande i sitt omhölje av polerat stål. De böcker, som stodo på de hyllor, vilka voro omsorgsfullt inpassade i en fördjupning vid eldstaden, syntes alla handla om teater eller inomhusdekorationer.

— Det verkar inte mycket likt *honom*, muttrade Joan. Dacre återvände i detta ögonblick.

— Min fru kommer om en minut. Hon har varit på teatern hela förmiddagen och tar just nu ett bad. Vad tycker ni om detta rum?

— Det är vackert och ovanligt, men jag tror, att jag icke skulle vilja bo i det, bekände Joan. Er frus behandling av Mary Mauds våning var mycket trevligare.

— Nå, rent ut talat, så bo vi inte i det heller. Detta är Helens visningsrum, som hon använder för att stämma sina miljonärer välvilligt. Det är ofta föremål för ändringar. Samma är fallet med hela lägenheten. Ni måste se min hustrus sovrums. Jag skulle få nattmaran i det. Men Helen är mycket snäll. Hon lämnar min kula och mitt sovrums i fred, och jag bryr mig inte om resten. Det är i alla fall intressant och det betalar sig bra.

— Så, de dela inte rum, tänkte Joan, för vilken äktenskapet — en mycket vag idé på det hela taget — när det var som bäst betydde ett viktoriantskt sovrums med en tung möbel och ett stort mässingsställ. Dacres ménage föreföll underlig, men Joan själv kände att hon var intensivt medveten om Anthonys existens. Hans huvud satt så vackert på hans breda skuldror. Hon överraskade sig själv med att betrakta hans öron, och bestämde sig för att icke tycka om Helen.

Men när fru Dacre några minuter senare kom, så fann Joan att det var mycket svårt att tycka illa om någon som var så affärsmissig och så neutral. Helen var lika lång som Tony. Hennes hår var mörkbrunt och shinglat så att det liknade en silkesmössa. Hennes stora kindkotor och hennes matta hy gav henne ett konstigt främmande utseende. Hennes kläder voro fulländade. Joan summerade hastigt ihop kostnaden för hennes jumperdräkt och observerade en underbar rubinring på hennes långa fasta hand.

— Min man berättar för mig att ni kommit från Leeds för att uppmana allt folket att gå ut och strejka just i det ögonblick då mitt skådespel skall framföras, sade fru Dacre, som med ett leende räckte fram sin hand.

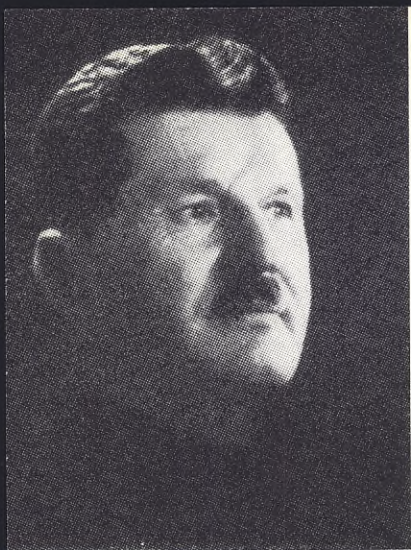
— Jag önskade att jag kunde hjälpa er ur alla obehagligheter, svarade Joan artigt. Fröken Meadows har allaredan hotat att halshugga mig om det blir strejk.

— Tony berättar för mig att ni känner min kära Mary Maud. Nå, för hennes skull ska ni varda förlåten och få litet te för fredens befastande. Och jag önskar verkligen att ni talar om vad ni vet om dagens stora händelser.

En flicka i röd klädning serverade te i röda koppar och en kubitisk teservis av silver.

Joan upptäckte att uppgiften att "berätta allting" för Helen Dacre liknade ett korsförhör inför en domstol. Hon hade aldrig fört mött någon med en så fruktansvärd koncentrationsförmåga. Hon kände att varje hemlig tanke på nåd och onåd var utlämnad åt denna fast beslutsamma brunett. Hur kunde Tony stå ut att leva tillsammans med denna kvinna! Efter en halvtimmes

(Forts. sid. 21.)

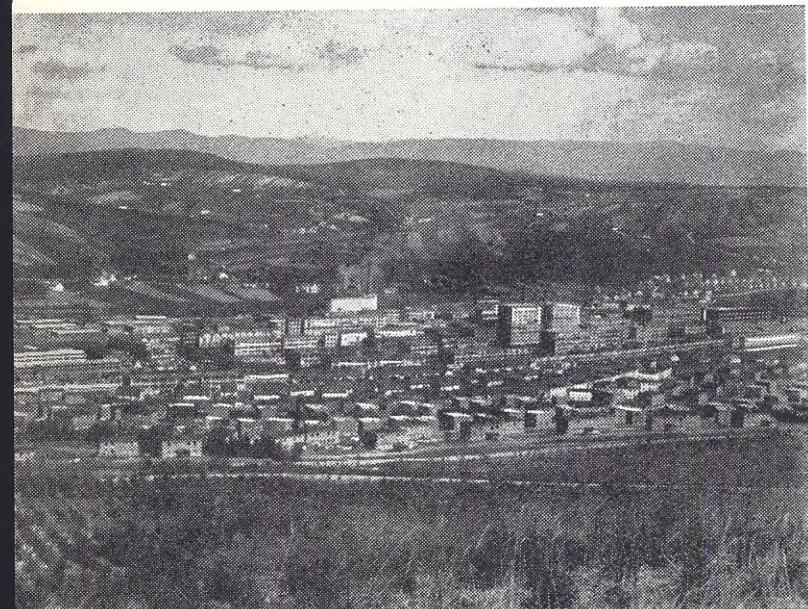
Bat'a.

Arbeterskan bär i det festliga majtåget verkstadens skor.

Gata i Zlins arbetarkoloni.

Zlin, de 100,000 skornas stad.

Betrakta en Paris-midinettes lilla fot — den är dock lockande för envar. Vilken liten fot! För övrigt är den klädd med en halvsko av utländskt fabrikat. Förtjänar en konfektionssömmerska mycket? Men franska skor är dyra... Hon har tjeckiska, förlåt tjeckoslovakiska skor... Den tyske arbetarens sko, han som rostbrun av arbete och blåst men ännu allttjämt fast butter hasar sig fram utmed gatan om morgonen, hans sko är av samma fabrikat. Holländska matrosor. Neapolitanska barn. Rumänska modister. Idrottsmän i Jönköping. Polska zaddikar. Fyrväktaren på Spetsbergen. Alla bär de dessa importerade skor, halvskor, stövlar eller tofflor. Olika märken, olika nummer. Än kallar de sig "tyska", än "franska", än "amerikanska". De ha frigjort sig från statsmedborgarskapsgränser liksom idealen. Resten är Pitscheks sak. Han var en fattig skomakare, nu är han "skokungen".

Han byggde en fabrik i en öde vrå av Slovakiet, där nästan varje dag är en fastedag, nästan varje gest ett korstecken, där man fruktar inte bara Gud utan också Hin Häle, där bönderna går omkring i brokiga tröjor och boleros, som om de inte vore bönder utan korister i någon landsortopera och där de — i tröja och bolero — sväller upp av svält, där man för en krona kan finna mördare eller välgörare. De äro visserligen inga "roboter", man måste ju mata dem. Pitschek törstar efter att få förse hela världen med skor, ända till människoätarna på Salomoöarna, ja, än mer: ända till fanatikerna i Moskva."

Denna skildring är hämtad ur den ryske författaren Ilja Ehrenburghs senaste roman, som på svenska betitlats De heligaste ägodelarna, särskilt dagsaktuellt nu med anledning av att skokungen Bat'a stämt Ehrenburg för porträtteringen. Som ett apropå till detta skildrar Morgonbris' korrespondent här Bat'a och hans gärning. I nästa nummer kommenterar skoarbetarnas förtroendeman.

Hos Europas störste skomakare

Flygmaskinen beskriver en vid åtta över Zlin, skokungen Bat'as stad. Mellan de gröna kullarna därnere ligga höga jättehous av rött tegel — det är de 34 fabrikererna — omgivna av mer än tusen små röda leksakshus, arbetarbostäderna och deras blomstertäppor.

Hela denna stad har liksom stampats ur marken av en mans järnvilja. År 1910 hade Zlin, Bat'as födelsestad, 3,500 invånare, 1920 hade den 1,000 invånare mer, i dag har den 20,000 invånare. Hurudan är då denne man, hatad och älskad som få, skildrad ömsevis som hjärtlös tyrann, arbetarnas blodsugare, vanvettig fantast, Europas Ford, större än president Masaryk, ett finansiellt och arbetarpsykologiskt geni, mecenat och ädel patriark? Den sommardag, jag kom till Zlin, var Bat'a bortrest på en brådstörtad affärsresa. Men liksom man i första akten av Strindbergs Gustav Vasa får ett överväldigande intryck av Sveriges Byggmästare, fast han aldrig visar sig på scenen, är det nog att leva en dag i de 100,000 skornas stad för att få ett levande intryck av Europas störste skomakare. Här om någonsin är verket liktydigt med mannen. En bil för oss på tio minuter från flygplatsen, där åtta aeroplan ständigt ligga färdiga för snabba affärsresor, till staden. Den första röda tegelkolossen dyker upp, jag ber chauffören sakta farten, så att jag kan läsa de halvmeterhöga svarta ord, som målats på de gråa murarna. Här stå — på tjeckiska — de korta, kärnfulla aforismer, som Bat'a ständigt velat ställa för sin personals ögon, som är hans första budskap till främlingen, som småbarnen lära sig stava på. — Goda skor, gott lynne — *Dobré boty, dobra nálada*). — Hjälp dig själv. Vad du vill kan du. Glatt framåt, Efter gott arbete god förströelse. Bekämpa icke rikedom, bekämpa fattigdomen; och den sats, som är hans paroll och läses i eldskrift på det stora försäljningshuset i Prag: Vår kund, vår husbonde. Vid ingången till fabrikererna, där vi stiga ur bilen, finns en kontrollapparat där arbetarna, Bat'a och alla tjänstemän stämpla sina kort, då de gå in och ut. Bat'a stämplar sitt

kort klockan 7 på morgonen liksom alla andra, han arbetar mitt i en stor sal vid ett bord till hälften av järn och till hälften av trä, tillsammans med sina förnämsta medarbetare och trettio ledare av de olika, var för sig självständiga avdelningarna. Till höger vid en sidovägg har han en stor tavla med lampor, som för varje ögonblick upplysa honom om var han behövs, han beger sig då genast dit och löser svårigheten i direkt samspråk med sina arbetare.

Det löpande bandet, ett horisontalt bälte, i ständig rörelse, med en mängd öppna burar eller korgar, som var och en innehåller 10 eller 12 par skor. På tjeckiska heter det löpande bandet mycket målande *podavac* — hantlangaren.

Det dröjer fyra minuter, innan lädret, som stickes in vid ena ändan av salen, kommer ut som färdig sko. Allt som allt produceras i fabriken 136.000 par skor om dagen.

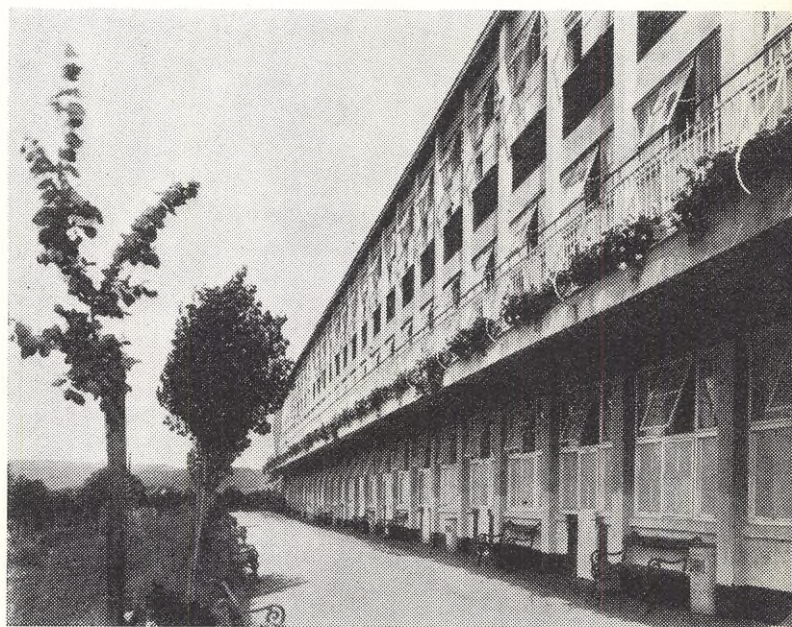
Som i en bikupa surrar det av idogt arbete i dessa röda tegelhus, som äro identiskt lika: 80 m. långa, 12 m. breda, tre våningar höga (några av de nyaste äro tio våningar höga) och ha platt tak. Det blir billigare att bygga sådana standardhus. I en fabrik är arbetet i full gång i nedre våningen, medan man ännu bygger som bäst på tredje våningen. Bat'a tycker inte om mellanhänder, han har egna tegelbruk, egna skogar i Karpaterna, som med tiden omsätts i byggnader och träklackar, egna sågverk, hudarna köper han i Sydamerika, kol i Oberschlesien. Här i Zlin lever och tänker man bara i skor. Bat'a har räknat ut att endast 5 procent av mänskligheten har goda skor. Och han har satt som sitt livs mål att avsevärt öka denna procent. Europas länder utom Ryssland konsumera cirka 400 miljoner par skor årligen, vilket är liktydigt med ungefär 1 par per individ. Men om skoförbrukningen i Europas industristater skulle bli jämställd med Förenta staternas (3.3 par per man) och i agrarstaternas med Kanadas konsumtion så skulle Europas förbrukning av skor under de närmaste två decennierna uppgå till 950 miljoner par, en ökning i produktion, som är lättare att åstadkomma än vad förhållandet: *en automobil per 4 personer* var i U. S. A. Tyskland skulle då förbruka 220 miljoner par skor, England 146 miljoner och Frankrike 135 miljoner par skor årligen.

Nu blåser sirenen 12. Från den upphöjda platsen utanför fabriken postkontor har jag utmärkt utsikt över den väldiga strömmen av arbetare och arbeterskor, då de gå till lunchen. Det slår en, att man här endast ser unga människor, därav många, som tydligen kommit direkt från landsbygden. Många av flickorna bära ännu den pittoreska slovakiska folkdräkten med kort pösig kjol och brokig sjalett, men nedtill ha de fina Bat'askor och silkesstrumpor. En gammal slovakisk gubbe — en sådan där typ, som brukar gå omkring och sälja korgar och träslöjd — är klädd i lumpor, men på fötterna har han ett par hummerfärgade blanka skor, som han stolt betraktar. Jag följer med strömmen till restaurangen, där de flesta äta sin lunch, emedan den blir billigare än i deras egna hem. Soppa, kött med potatis eller grönsaker och efterrätt kostar 3 kc (tjeckiska kronor) kaffe eller te 50 Heller. I denna lokal, ordnad som en amerikansk cafeteria, där envar serverar sig själv, kunna sextusen måltider serveras under lunchrasten. Billigheten förklaras delvis därigenom, att en stor del av livsmedlen komma från lantegendomar, som tillhöra fabriken. Förlusten, som Bat'a gör på dessa måltider, tar han igen på inkomsterna av biografen i övre våningen, med plats för 3.000 åskådare. Och ändå kostar en biljett där i svenska pengar i nuvarande valuta 15 öre. Är det sommar och vackert väder, slår arbetaren sig ned under de röda jättesollarna framför restaurangen och

(Forts. på sid. 28.)

Två arbetersketyper från Bat'as fabrik.

Flickhemmet.

Uppmarsch av flickhemmets elever vid förstamajfesten.

En absolut plikt

för myndigheterna!

En ohygglig händelse i Norrlands nordligaste socknar, som bör föranleda en snabb, effektiv reform.

Lilla Elin var inte fyllda fjorton, när hon blev härjad, härjad av sin styvfader. Långt innan hon skulle fylla femton väntade hon barnet, barnet som för alla skulle uppenbara hela djupet av hennes elände, barnet som skulle vara dömt från födelsen, därför att det var frukten av det otillättna. När han, som var satt i faders ställe för den blivande modern och som skulle bli fader till det väntade barnet, såg att följderna av hans brott inte längre kunde döljas, planerade han ett nytt och ännu gruvligare brott för att dölja sitt första. Han var kolare och liten Elin hade tvingats att följa honom till arbetsplatsen milslångt in i skogen. Liten Elin var hushållerska — och så var hon tvingad att också vara det, som skulle ödelägga hennes kärleksliv ännu innan det fått sin första, blyga brodd.

En dag och en hel kväll hade styvfadern sysslat på ett mystiskt sätt med en av milorna. Brutal var han alltid, men när han sent den natten kom in i kolköjan, såg Elin något mer än vanligt grymt i hans drag. Hon hade klätt av sig och krupit hop på britsen och aningen om dödens närhet fyllde hennes lemmar med skräck, när styvfadern böjde sig över henne. Utan att han yttrade ett ord, förstod Elin, vad det gällde och vad som förberetts därute. En mila kan brinna ojämnt, det kan uppstå ihålligheter i dess inre. Kolstybben ligger som ett jämnt svart täcke och inte ens kolarens tränade öga kan upptäcka något särskilt. Mången kolare har stigit över en dylik förrädisk öppna grav, sjunkit ned i flammorna och varit förlorad, även om många och raska kamrater varit beredda att komma till hjälp. Elins styvfader hade förberett en sådan brinnande grav åt Elin och fostret i hennes sköte. Elin förstod det, förstod att dödsbålet var redo därute i vinternatten. Milsvitt från hjälp skulle ingen höra hennes rop. Ingen skulle heller kunna bevisa något mot gärningsmannen. Elin hade ibland milvakten — och om hon då blev borta en natt, skulle det heta att hon själv stigit miste. Milelden förbränner effektivt.

När styvfadern sökte svepa en filt om henne och bära henne ut, återfick Elin sina nyss domnade, spåda krafter. Hon kämpade i skräck för sitt liv. Hon kämpade den natten i fyra timmar, till slut brast ett blodkärl i halsen. Det blev hennes räddning. Förskräckt över blodströmmen, som ju lätt kunde bli ett anklagande indicium, vek den grymme kolaren tillbaka för ett ögonblick. Detta var nog för Elin. På något sätt hade hon plötsligt lyckats komma förbi sin plågare, tagit sig ut ur köjan, ut i kölden och mörkret. Hon var försvunnen i skogen — och räddad. Med naturbarnets instinkt hade hon snabbt funnit riktningen mot bygden och människorna. Hon sprang naken i timmar, men skrällen höll hennes krafter uppe, trots hennes tillstånd. Hon nådde bygden, ansträngningen hade räddat henne från att få sviter av den hemska kölden. Människorna togo hand om henne. Hon mötte för första gången i sitt liv hjärtevärm och medlidande och detta gjorde resten; hjälpte henne genom den svåra stunden. Hennes styvfader och våldförare häktades. Han lyckades genom fräckt nekande klara sig från att bli dömd för mordförsöket, men fälldes för våldföringen på Elin.

Händelsen är verkligen ur levande livet. Skådeplatsen är en av Norrlands nordligaste socknar, där avstånden äro ofattbara för sydänningarna och där det sker mycket i sådant dunkel, att kriminalreporters inte ens ha den enklaste aning därom. Varför den berättas? Jo, för att söka få till stånd en välbehörlig reform i en detalj inom fångvårdsväsendet. Det hände nämligen helt nyligen, denna vinter, att Elins styvfader erhöi villkorlig frigivning. Så långt är allt gott och väl. Om den villkorliga frigivningen ingenting annat än gott — den är en humanitetens seger och den bör komma i tillämpning även gentemot dem som begått upprörande brott. Även den brottslige skall ha sin chans. Men i detta fall höll en ny katastrof på att inträffa genom den villkorliga frigivningens felaktiga tillämpning. När Elins styvfader erhöi frigivning visste ingen i hemmet därom. Elin är borta långt från hemmet nu och sinnessären efter allt vad hon genomgått hålla på att läkas. Det har bara gått ett par år sedan hon kämpade för sitt liv i skogs-köjan och hon är trots alla sina erfarenheter blott ett barn ännu, ett barn, som känner hemlängtan ibland. En söndag i vinter for hon den långa vägen hem för att hälsa på mor och syskon och hembygd. Det var en söndag. Kvällen kom och Elin, som skulle stanna hemma över natten, hade gått och lagt sig. Då hörs tunga steg utanför, det bultar på dörren och när Elins mor öppnar, står den villkorligt frigivne maken utanför. Han kommer in, slår sig ner på en stol, men de blickar han under samtalet med Elins mor då och då sänder mot den liggande flickan jagar en ohygglig ångestkänsla i flickans bröst. Oförmärkt drar hon till sig strumporna och får dem på sig. När styvfadern ett ögonblick ser åt annat håll, är Elin ur sängen, störtar i bara linnet mot dörren och är ute på en ny, ångestfylld flykt. Hon har även denna gång en ohygglig sträcka fram till räddning och trygghet. Det är milen till en gård, där hon kan söka skydd. Men hennes ungdom och faran ger henne även denna gång krafter att stå ut med strapatserna. Det är över trettio grader kallt denna natt, när hon flyr genom ödemarken, iklädd endast ett tunt linne och strumpor. Efter midnatt når hon äntligen den gård, där hon tror sig vara trygg. På hennes förtvivlade bultningar är man snabbt vaken i gården, hon släpps in, det behövs inga långa förklaringar, Elin bäddas ner och ägnas den vård, som kan ges för att förekomma en hotande förkylning. Männen i gården försäkra henne, att hon kan vara trygg för den fara, hon fruktar från styvfadern. Så faller Elin i sömn och den stärker och räddar henne från sjukdom och nervsammanbrott.

Nu står en fråga kvar. Bör inte den villkorliga frigivningen i fall som likna detta medföra ovillkorlig plikt för myndigheterna att underrätta dem som kunna tänkas löpa nya faror genom den dömdes frigivning?

Morgonbris skulle skriva en ny och vacker seger på sin fana, om den kunde driva fram, att myndigheter och lagstiftare svarade ja på den frågan.

Knut LANSTRÖM

Vi ha framtiden för oss!

Det var något av ny glans och något aldrig tidigare sett och hört över själva öppnandet av socialdemokratiska kvinnoförbundets kongress. Vill man ge det i en *yttre* bild, så tag den obundna och rika placeringen av blommor i de stora linjerna glasskålarna på estraden och den röda, enkla, starka färgglädjen av våra fanor i fonden! Signe Vessman talar. Säkrare, fastare än förr, vågar hon slå fast, att vi ha framtiden för oss. Vi ha ökat ungefär 3.000 medlemmar på 4 år. Vi äro omkring 8.500. Intet resonemang längre om omorganisation, om vi skola utplånas som organisation och uppgå i arbetarekommuner. Utvecklingen har gett svaret: Vi skola fortsätta som *kvinnoklubbar*, eller där så är nödvändigt, som sektioner, anslutna till partiet. Partiet behöver en särskild kvinnoorganisation för sin växt och sin skolning.

Detta fastslog också diskussionen i organisationsfrågan, liksom den tydligt visade, att i valet kvinnoklubb eller sektion, den övervägande delen av kongressen gick på linjen kvinnoklubb — och i det fall man höll på sektion visade det sig, att man önskade den ansluten till distrikt och förbund, organisatoriskt och ekonomiskt.

Propaganda, fostran och samhällsreform, kring dessa tre begrepp rörde sig såväl motioner som diskussioner och informationskurs i dessa punkter träffades efter ibland mer eller mindre stormiga överläggningar.

I fråga om propagandan hävdades både vid informationskursens föredrag om Agitationen, dess mål, metod och finansiering som i diskussionen under själva kongressen: 1) att kunskap i såväl socialistisk teori och praktik är säkraste grunden för alla försök att vinna ny mark inom och utom arbetarörelsen; 2) att en fast organisation, ett "idéernas hem", är en nödvändighet för att bjuda upplysning, övertygelse och praktiskt arbete för socialismen.

Samarbete på varje ort med alla organisationer som sträva till en socialistisk omdaning av samhället är en oundviklig praktisk åtgärd, som kvinnorna måste vidtaga. Anslagstavlan i varje bygd om *planerade* möten var en liten men icke oviktig detalj av detta samarbete: ekonomiskt samarbete med partidistrikt och partiet i dess helhet. Är kvinnorörelsen en *nödvändig* del av och för socialdemokratien i Sverige — så handla ekonomiskt där efter!

Underlättnader för kvinnorna att kunna i händelse av sjukdom, arbetslöshet, ålderdom eller invaliditet behålla sitt medlemskap. Se motionernas behandling i det cirkulär som förbundsstyrelsen i dagarna utsänder om avgörandena på kongressen! —

Till medlemmarnas fostran är organisationsapparatusens precisa funktion viktig. Rapporteringens förenkling och fixering behandlades alltså. Arbetsmaterial till nya klubbar gratis. Instruktionskurser anordnade av distrikt eller förbund förklarades såsom en oumbärlighet och anordnas hädanefter i enlighet därmed.

Studiearbetet hänvisades i sin allmänna karaktär till A. B. F. på de olika orterna. För det speciella studiearbete som skall ge aktiva samhällsmedborgare möjligheter och material till en socialistisk gärning i samhället hänvisades till ett av förbundets studiekommitté (från år 1928) uppgjort studieprogram med "planer" inom olika studieområden. Tillsättande av studieledare inom avdelningar, distrikt och en medlemmarnas större uppmärksamhet inför förbundsstudieledarskapet anbefalldes.

Till propagandans fostran och samhällsförändringens fromma hade föreslagits att klubbarna skulle mera planmässigt än hittills taga upp hemvård och hälso- och sjukvård på sitt program. Diskussionen och stämningen i denna sak vreds på sned av en del talare. Så att — tyvärr — avslogs Uppsalamotionen i ämnet. Men den kommer nog igen! Dess realiteter äro ofrånkomliga i en rörelse som arbetar för materiell jämlikhet!

Vaccination, tobakshandel och frutitel, arbetslöshet, lantarbetarnas bostäder, änke- och barnpensionering och avrustning, debatterades med en allt mera stegrad skicklighet och iver att hinna, innan kongressen måste avslutas. De tre förstnämnda voro icke för kongressens forum. De fyra andra ämnena fingo det avgörande, som är betingat av vårt förbunds avhängighet och lojalitet inför det stora socialdemokratiska partiet. Det vore emellertid önskvärt, att partiet fick allt djupare kontakt med den vardagens och det praktiska livets synpunkter som just i kvinnovärlden existerar i fråga om de stora sociala problemen. *Samarbete!* Inte bara ett rent organisatoriskt och formellt *samgående* utan ett verkligt utnyttjande av varandras specialiteter. Kvinnorna äro specialister på realiteterna av dagligt bröd: kläder, föda, hus och hem.

I diskussionen om vår tidningsfråga, om Morgonbris' administrativa, ekonomiska och tekniska organisation, samlade kongressen sina synpunkter på vad man *utåt* ville åstadkomma av *propaganda* och inåt av uppfostran och initiativ till ett reformerande samhällsarbete. Till redaktör efter Signe Vessman, som föreslagit och varit med om Morgonbris' omläggning, valdes efter förslag av förbundsstyrelsen fröken Kaj Andersson.

Morgonbris' nya utstyrelse och andliga utformning har vunnit flera prenumeranter och ökat inflytande åt vår tidning. Kongressen gillade Morgonbris' förändring och slutet blev: Vi ska' fortsätta med vår nya Morgonbris och entusiastiskt slöt kongressen upp kring tanken att öka prenumerantantalet och effektivera försäljningen genom tillsättande av Morgonbrischefer på varje plats och i varje distrikt.

Så kommo ju valen. Förbundsstyrelsevalet dominerades av ordförandevalet, då Signe Vessman nödgades uppge sin avsägelse och intensivt hyllad av kongressen med tal och blomster mottog kongressens val till ordförande.

Såsom nya medlemmar i förbundsstyrelsen inträdde Märta Öberg från Göteborg och Annie Wallentheim och Greta Agerby från Stockholm.

När Annie Wallentheim, den ena av de tre revisorerna — som gävo kongressen ett utomordentligt exempel på vad ett verkligt revisorskap innebär — invaldes, så var det en kongressens uppskattning, inte bara av ett redligt och intelligent utövat medlemskap, utan också ett erkännande av den positiva inriktningen hos det yngre Stockholm inom förbundet. Detta yngre Stockholm företräddes med brinnande nit av revisorernas ledare Beda Jansson, Stockholm, vilken nu inträder som första suppleant i verkställande utskottet.

Till förbundsstyrelsen återvaldes Agda Östlund, Agnes Söderquist, Marta Larsson, Disa Västberg, Annie Wallin och Sigrid Gillner-Ringenson.

Intryck och minnen annars från vår kongress 1932?

Ansikten på kvinnornas landsmöte.

Jo, när finskan Vivi Roslander talade till kongressen den första dagen, då var det inte bara en schablonmässig hälsning från land till land och från parti till parti, utan det var en människa som stod där, förkroppsligande den internationella solidariteten kvinnorna emellan. Det var en fin och god kamrat som talade. Vi hälsa henne och hennes kamrat, där de nu läsa detta på andra sidan havet! Ett annat minne: Det var när vi tillsammans firade Stockholms Allmänna Kvinnoklubbs 40-årsjubileum på Skansen. Vi minnas raden av stiftare och trogna arbetare i rörelsen från den tid, då det var svårare att vara kvinno-

klubbist än nu. Vi minnas festen, skönheten, de många vackra och goda kvinnoansiktena.

Vi minnas också det ögonblick i Victoriasalen på lördagen då Per Albin Hansson talade och vi nyss fått meddelandet om Kreugers död.

Tänkte vi inte då starkare än annars på ansvaret i att kämpa för ett nytt samhälle, när det gamla skakar i sina grundvalar?

Kämpa det är att arbeta. Arbeta är att söka det bästa hos sina kamrater och i deras strävanden. Alltså: Framåt. Till nästa kongress.

S. G.

FILM FRÅN PARTIKONGRESSEN

Musikaliska akademien fredagen den 18 mars kl. 12, 414 manliga ombud, däribland 11 kvinnor. Inte så festlig lokal som i konserthuset 1928. Utländska gäster borta på grund av dyrtid och nationella bekymmer. Men Danmarks Stauning magrare än förr kom senare. Och ishindren i Bottenhavet släppte så småningom fram Keto från Finland.

Valen.

Valet till redaktionsutskott och déchargeutskott väckte

som vanligt uppmärksamhet och försmaken av röstnings-spänning.

Motionerna börja behandlas.

I Nässjö tänker man på de kristna. Man ville att de kristligt socialistiska grupperna skulle rapporteras och i kon-tingenthänseende likställas med kollektivt anslutna medlemmar.

Partistyrelsen segrar: Ingen åtgärd. En älskvärd talare från Nässjö böjde sig för beslutet, sedan han talat om hur dyrt det blev för de kristna socialdemokraterna att vara organiserade.

Bekymmer för att kongressrepresentationen växer

och blir för dyr. 1936 partikongress får man beräkna omkring 550 personer. Ändringar i representationsrätten.

I Vallsta vill man ha ordet "fullständig" inryckt i parti-

Typer från riksmö-
tet i Musikaliska
akademien. Här
nedan: riksdagens
talman Bernhard
Eriksson o. banko-
fullmäktig Viktor
Larsson (t. v.) bor-
garrådet Gottfrid
Björklund o. L.O:s
kassör.

programmet framför yttrande-, tryck- och församlingsfrihet och framför religionsfrihet.

Engberg svarade att partiprogrammet borde helst vara i stenstil. Frihet var frihet och "fullständig" var onödigt!

Angående militärs utkommendering i arbetskonflikter

underströk kongressen att militär icke borde komma till användning vid arbetskonflikter men avlog programändring. Per Albin: Soc. dem. motsätter sig utökning av ordningspolisen, samtidigt som den motsätter sig militärs användande vid arbetskonflikter. Är det rimligt, frågar folk. Förhållandena i vårt land i sig själva sådana att de icke motivera utomordentliga åtgärder. Ådalshändelserna i detta sammanhang speciella endast i det avseendet att de bevisade ordningsmaktens huvudlöshet.

Georg Branting: Vår poliskår har visat sig i en hel del avseenden vara en ganska dålig organisation. — Polisens främsta uppgift är att bekämpa brottslighet och inte att bekämpa ev. röda uppror. — En hel del brottslingar gå fria och ouppspanade medan polisen hänger sig åt ett slags politiskt underrättelseväsen, som tar bort tid och krafter från det detektiva arbetet.

Ström: Vi måste ha en mera demokratisk polislag. Polisenämndens diktatoriska utnämningssmakt måste brytas.

Möller: Polissysslan var förr på landsbygden en syssla som utbjöds till den som ville göra det billigt och — hade ett visst anseende. — Vår nuvarande polislag var en gång ett framsteg.

Som poliser ha anställts "pålitligt" folk. Socialdemokrater voro icke pålitliga. Man bör emellertid koncentrera sig på att se till deras utrustning för yrket, deras befogenhet och deras beföringssystem.

Nyheten

soc. dem. givit polisväsendet är det som genomfördes 1925: Förbud mot att utrusta strejkbrytare med polis-mans skydd.

Mot kommunala tjänstemäns pensionering av kommunen voro en del kongressdeltagare. Avundsjuka kallade somliga det.

En dalkarl gjorde i kampen för ett rationellare kommunalt pensioneringssystem lycka med följande: En städerska i en folkskola pensionerades med 325 kr., en i en mellanskola med 425. Var det finare sopor i en mellanskola? Men — skulle man inte kunna fråga: Varför skall stat och kommun pensionera sina tjänstemän, om man vill en verklig folkpensionering? Varför skall en fattig arbetare med liten lön bidra till pensionering av en kommunalkamrer eller annan tjänsteman?

Jordfrågan.

Två fronter: Lindhagens och Skölds. Lindhagen fick mest applåder men Sköld segrade i voteringen. Man applåderar raketer, men man köper halv-wattlampor, sa' någon i en bänk.

Lindhagen: Socialisering betyder först och främst jordens socialisering. "Det är utan fruktan som man vinner något i praktiken, det *vet* jag. Linjen är: Folkets rätt till jorden.

Förr satt jordfolket i riksdagen.

Tvångsavlösning var själva drivkraften för en jordreform. Man kan inte injaga fruktan hos motståndare annat än genom att skrämja med frågans kärnpunkt, som är expropriation.

"Inom varje människas barm bor en kapitalist, som vill behålla vad hon har och en kommunist, som vill dela med andra, vad hon *icke* har."

"Jag fick en gång fullmakt av höger och liberaler att syssla med expropriationslagstiftning. Socialdemokraterna säga emellertid för tillfället nej."

Sköld i replik: Man kan icke binda sig för den eller den taktiska framgångslinjen. Partiet har icke ändrat ståndpunkt. Expropriation skall emellertid icke proklameras som en tes i och för sig. Folk frågar: Vad ska ni ha det exproprierade till? Vill vi expropriation måste vi ha ett konkret förslag till handling: Vi vill ha jorden till stöd-jordbruk åt de norrländska skogsarbetarna.

Ung röst från västra Sverige: Vi behöva praktiska åtgärder åt folk som skall arbeta vid jorden. En industri som producerar billiga, standardiserade bostäder.

En annan röst: Klok valtaktik i jordfrågan!

Lindhagen: Jag har aldrig velat bara expropriation. Expropriation kan man inte äta. 1904 sa' fyra högerpampar att expropriation var det enda raka. 30 år efteråt äro socialdemokraterna rädda att expropriationskravet är farligt i valrörelsen.

Det sårar Lindhagen att det t. ex. i fråga om motion nr 5 om hjälp till mindre jordbrukare "utlåtes": att förevarande motion "icke måtte föranleda någon vidare åtgärd." Det låter byråkratiskt. Man kan åtminstone skriva att man förstår och gillar.

Engberg lyste frid över hans och Skölds strid i sockerfrågan. Utvecklingen har gjort dem bägge eniga.

Folkpensioneringen.

Bernhard Eriksson: Vi gjorde folkpensioneringen för bred. Vi skulle ha begränsat den till bara åldringar och gett dem en pension som de kunnat leva på.

De lungsjuka och sjukassorna:

Terese Svensson: Skola de personer som ha lungsjuka anhöriga inte kunna komma in i sjukassa? Skola de lungsjuka till fattigvården eller skola de pensioneras?

Möller: Socialdemokraterna ha inte haft inflytande på kommittéutställningen i detta landet på 6 år. I en 12-mannakommitté sitter 2 sossar.

Stor och livlig debatt. Massor av talare. De flesta för inskränkning av gift kvinnas arbetsrätt. Men Lindberg som motionerat i riksdagen om inskränkning teg. Ty han måtte, förståndigt nog, ha tänkt, att kravet på inskränkning inte hörde hemma inom en socialistisk kongress. Sådana frihets- och jämlikhetsinskränkningar gör man bara i riksdagen.

Trots de många talen, segrade de kvinnliga talarnas och partistyrelsens linje. Det förljades att debatten skall komma ut i *särtryck* till ledning för grälet i de stora småstäderna.

Fattigvården.

Eric Fast: De sinnessjukas vård på ålderdomshemmen gör det tungt för de gamla.

Militärfrågan.

I skrivande stund talas det i militärfrågan. Hela kongressen i stor spänning. Just nu manar Per Albin oss att komma ihåg vad som *enar* alla i militärfrågan, det som är allas *mål*, nämligen avrustning och militarismens avskaffande.

Maningen är befogad. Man strider om taktiken och man skall till sist välja: Elov Lindbergs och Nils Anderssons väg till avrustning = deklaration nu för isolerad avrustning eller den övriga partistyrelsens väg, karaktäriserad av dess utlåtande.

Denna märkliga partikongress, sammanträdande under den märkligaste tid, dess frågor och problem följa oss under sommaren och — till valen!

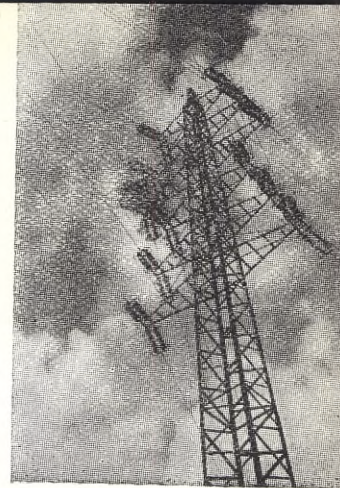
VI LEVA 1932

Läsare, grip pennan och låt andra få ta del av edra erfarenheter, funderingar och synpunkter! Fråga, det finnes så få frågare! »En fråga tränger alltid djupare och längre än ett svar.»

En öppen fråga till Sigrid Gillner.

Det är inte bara för "synt" skull vi arbetarfamiljer möblera våra hem med den smula komfort våra begränsade tillgångar tillåter. Anej, det finns även hos oss arbetarkvinnor och män en viss skönhetslängtan. Denna tar sig uttryck så, att vi önska ha en trevlig vrå där vi kan koppla av vardagsbekymren för en stund och taga emot våra vänner, där inte luften är sängkammaratmosfär och man inte kan röra sig för bara sängar. Medel- och överklass ha råd att ha många rum och kan följaktligen aptera ett av dem till sängkammare åt barnen och är då inte beroende av att använda det rummet annat än till ändamålet ifråga, varför så många sängar som går in kunna vid behov placeras där. Annat är det i arbetarehem, ett litet rum och kök är det vanliga, 6 à 7 barn hör ju inte till allmän regel nu för tiden, men finns dock fall, där det förekommer. Med far och mor blir det 9 personer. Vi tänker oss 5 placerade i rummet och 4 i köket, alla med var sin bädd, då kommer osökt en tanke för mig. Hur skulle ni som husmor i det hemmet betrakta tillvaron? Det skall jag säga er! Ungefär som en björn som blivit inklämd i en menageribur. Enligt er mening är ju skrivbord i ett arbetarhem en onödig lyx. Det är ingen lyx, säger jag, utan en nödvändighetsmöbel. En arbetare kan trots sin ringhet, ha papper och handlingar som kan behöva låsas in, och om vi någon gång skall skriva ett brev eller dyl., varför skulle inte vi ha rättighet att få sitta vid ett ordentligt skrivbord än köksbordet skulle vara gott nog; matsalsbordet nämner vi väl inte, det var ju med bland den onödiga lyxen. Vi vill visst inte apa efter borgarklassen, men det vår kassa tillåter oss att skaffa som verkligen är till både nytta och trevnad i hemmet, det vill vi också ha. Glädjeämnen för oss är inte så många, än om vi kan skapa oss ett trevligt hem med sidobord-buffé jämte övriga tillbehör — det kan vi behöva ha, det är så mycket annat vi får försaka. Till sist en öppen fråga till Sigrid Gillner: Kan Ni eller någon annan bevisa att det utgått friskare barn från familjer, som kunnat ge varje barn sin egen bädd, än från fattiga hem där barnen legat i gemensambädd? Och det är väl ändå det frågan gäller, om barnens kroppsliga och andliga välbefinnande äventyras, eller ej. Sedan må var och en ha rättighet att efter sin personliga smak och tillgång möblera och ordna sitt hem.

Arbetarhustrur från Storfors.

INNANFÖR PARKMURARNA

Aldrig skall jag glömma hans glada skratt, när han försvann ut genom sjukrumsdörren.

— Nu hoppas jag att doktorn snart blir alldeles frisk igen, hade jag sagt på tanklösa människors vanliga tafatta sätt. Och samtidigt hajade jag till en smula — fast jag skämdes inom mig över att jag gjorde det — när han räckte mig handen till avsked. Den sjukdom han led av var en av de obarmhärtigaste i mänsklighetens lidandeshistoria.

En vecka senare var han död.

Men jag kan inte glömma de snabba, spänstiga steg, varmed han gick genom korridoren på väg ut till bilen, som skulle föra honom till ett nytt pinolager, eller det frimodiga skratt, som var hans enda svar på mina meningslösa ord. Han var självläkare och kunde inte ha några illusioner.

Två månader tidigare, berättade hans trötta, nedbrutna lilla hustru, hade han varit frisk och i sin fulla arbetskraft. Om ett år skulle han ha nått ett långt livsverks belöning i form av ett eget sjukhusförordnande. Så underligt grymt och blint kan livet rulla fram över sina offer.

Livet. Aldrig blir det så viktigt och betydelsefullt som inom sjukhusmurarna. Där utanför finns så mycket annat, lycka, framgång, arbete, kärlek, som gör att man glömmet det viktigaste. Här inne är det bara död eller liv, sjukdom eller hälsa, som betyder något. Ibland kan det förefalla som om en högre makt spelade krona och klave om oss hjälplösa varelsers vara eller inte vara. Någon kommer in för en obetydlig skada, och väntar att bli utskriven igen om ett par dar. På kvällen får han feber, frampå natten har han ros, och på morgonen är han död. En annan bäres till operationsbordet, så sönderslagen, att det är obegripligt att livet kan finna det minsta lilla fäste i hans kropp att klamra sig fast vid. Men efter några veckor eller månader är han på benen igen, ganska frisk och kry, ganska glad, ganska förhoppningsfull. De flesta äro vid gott mod, tåliga och förnöjsamma. I de tillfrisknandes ögon lyser

en underfull glädje bara över att ännu vara till. Det är för dem, som träden i parken bär sin ljusa vårgrönka, det är för dem, som himlen ovan hustaken är blå, som solen skiner, som regnet faller och som luften är lätt och ljuvlig att andas. En oreflekterad glädje, som hos ett barn, som mätt och belåtet ligger och sprattlar med sina små armar och ben och gnyr av förtjusning.

Ute i parken stöter jag på en gosse, som sitter i en rullstol. För ett par månader sedan blev han överkörd av en spårvagn och har väckt alla läkares och sköterskors förundran för det hjältemod, varmed han burit sina outhärdliga plågor. I dag är han för första gången ute. Han kan liksom inte se nog, hans huvud rör sig hit och dit så hastigt som hos en fågel. Men medan jag sitter hos honom, tycker jag att i hans ögon skymtar en spänd undran, det är som om han hela tiden väntade på något.

Då skramlar en spårvagn förbi på gatan utanför parkmuren. Jag rycker till av förskräckelse och vet inte hur jag skall våga se på min lilla granne. När jag äntligen tar mod till mig och ser på honom varsnar jag hur hans ögon lysa av glädje, han sitter framåtböjd och lyssnar efter det bortdöende gnisslandet av hjulen och signalklockans pinglande.

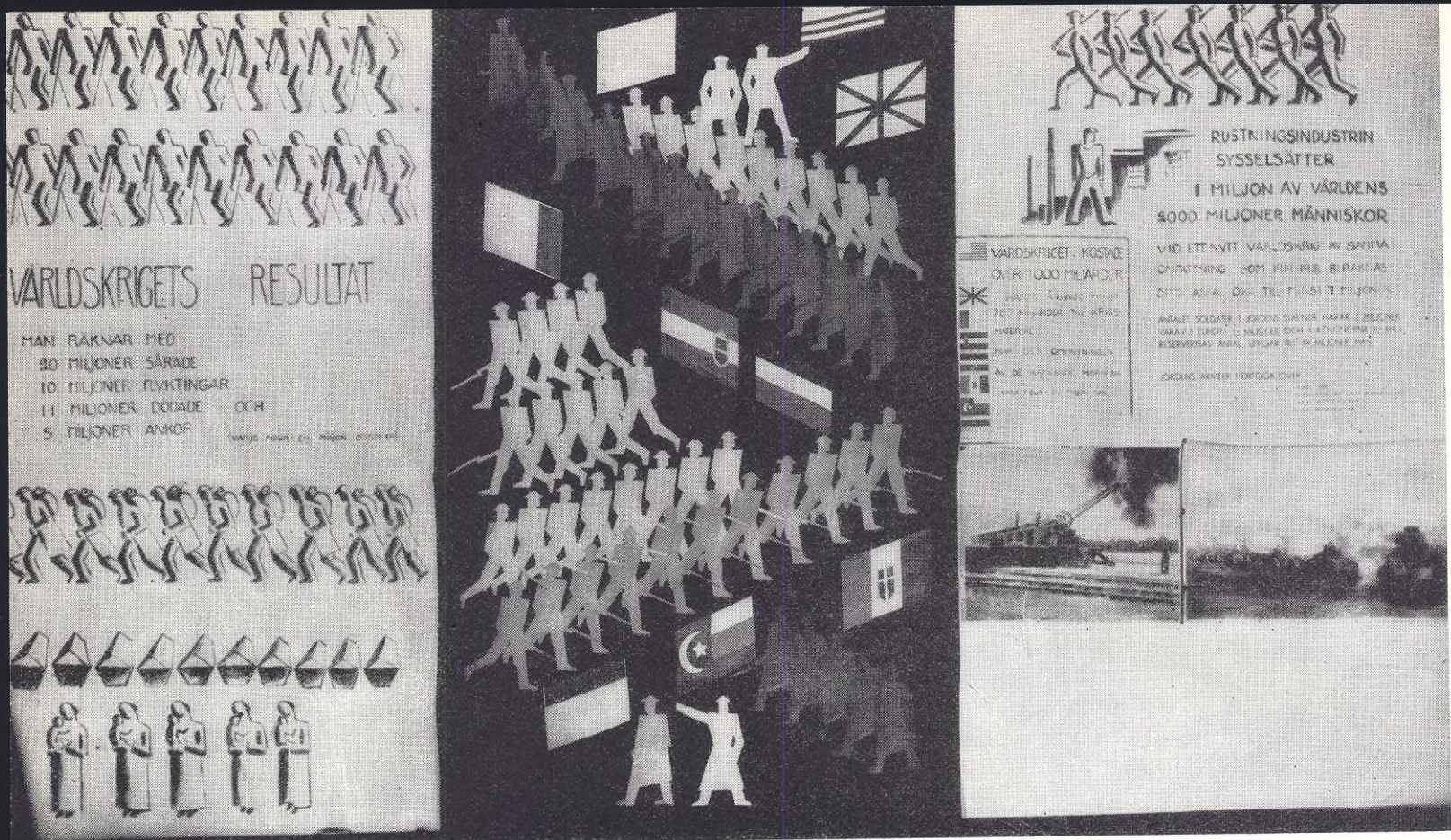
— Det var en spårvagn, säger han strålalande, det är i alla fall bra trevligt med spårvagnar, tycker inte tant det också?

— Jag trodde du hade fått nog av spårvagnar, svarar jag, ty jag kan i en hast inte hitta på något annat att säga.

— Asch, det, svarar han, det gör väl ingenting. Men jag hörde att den rörde sig. Det är så roligt att något rör sig. Här inne står allting stilla.

Å, visst har han rätt, där han sitter bunden i sin stol och ser på mig med sina kloka barnaögon. Visst kan livet därutanför parkmurarna ofta vara hårt, grymt och meningslöst. Men det gör inte så mycket. Det rör sig. Man kämpar. Man är med.

Ragnhild PRIM.

VÄRLDSKRIGETS RESULTAT

MAN RÄKNAR MED

- 30 MILJONER SÅRADE
- 10 MILJONER FLYKTINGAR
- 11 MILJONER DÖDADE OCH
- 5 MILJONER ÄNKOR

VARJE ÅR DÖR EN MILJON MÄNNISKOR

RÜSTRINGSINDUSTRIN SYSSELSÄTTER 1 MILJON AV VÄRLDENS 5000 MILJONER MÄNNISKOR

VID ETT NYTT VÄRLDSKRIG AV SÄTTA ÖPPNINGS- OCH RÖSTNINGEN BERÄKNAS DETTA ANTAL ÖKA TILL FÖRST 7 MILJONER

ANVALET SÖLDATER I JORDENS SÄTTNA HARAK 2 MILJONER VARAV 1 MILJON I SVEGÅR OCH 1 MILJON I MILITÄRRESERVAT. ANTAL UPPGÅR TILL 10 MILJONER MÄNNISKOR

JORDENS ARBEIT FÖRÖGÅR ÖVER

En talande vägg på Morgonbris' fredsutställning.

Folkens massor måste demonstrera

sin vilja att leva i fred och samförstånd med varandra! Ett av medlemmarna heter nedrustning. Nedrustningskravet måste bäras upp av en upplyst folkmening. Detta var ledmotivet i den fredsutställning, Folken nedrusta, som Morgonbris anordnat i anslutning till kongresserna i Stockholm under föregående månad — den första utställningen i sitt slag här i Sverige, äsyftande att skildra Nationernas förbunds uppgifter. Detta närmast föranlett av den djupa okunnighet härom, som kom till uttryck vid insamlingen av namn till fredspetitioner. "Vi behöver inte bekymra oss om sådant längre. Det är en förening som beslutat att det inte skall bli krig mera. — Vad är det för en förening? — Ja, det är en förening..." är ett karaktäristiskt yttrande ur högen.

I de av landssekreterariatet välvilligt upplåtta lokalerna hade utställningen delats upp på tre avdelningar. Inledningsorden: "Vi få uppge allt hopp på möjligheterna att kunna förhindra ett nytt världskrig om vi inte göra klart för oss att varje dag förberedes ett nästa krig, illustrerades av uppskakande statistik över för handen varande kapprustningar — siffror, som även kommo besökande sakkunniga att häpna. Varje dag kostar rustningarna mänskligheten 120 miljoner kr. En annan beräkning påvisar hur en guldström av 660 kr. varje sekund dygnet om går till att täcka världens rustningskostnader. Själva rustningarna belöpa sig till c:a 20 miljarder om året, men till denna summa kommer 10.000 miljoner i militärpensioner, 5.000 till 10.000 miljoner för strategiska järnvägar, hamnbyggen och rustningsindustrins profit. I Europa lever 1/4 av mänskligheten men rustas 3/4. Världens stående härar omfatta 7 miljoner soldater. 19.700 krigsplaner äro ständigt startberedda. Arméerna förfoga dessutom över inalles 6.200 tanks, 42.300 kanoner och granatkastare, 4.800 skeppskanoner, 256.000 maskingevär. Världshavens flotta utgöres av 115 stora slagskepp, 2.051 kryssare och andra fartyg på sammanlagt 5.705.000 ton. Av jordens 2.000 miljoner människor sysselsätts 1 miljon inom rustningsindustrin. Vid ett krig av världskrigets omfattning beräknas detta antal komma att ökas till 7 miljoner. Europas fyra stormakter ge årligen ut 6 miljarder för att "skydda" sig mot varandra samtidigt de betala 4 1/2 miljarder i pensioner för efterräkningarna av "skyddsåtgärderna" under åren 1914—1918.

Utställningen åskådliggjorde ytterligare vansinnet i dessa kapprustningar genom att erinra om världskrigets resultat: 20 miljoner sårade, 11 miljoner stupade, 10 miljoner flyktingar, 5 miljoner änkor. Dessutom 48 miljoner dödsoffer för till följd av kriget förorsakade sjukdomar och nöd. Världskriget kostade c:a 1.000 miljarder kronor. En konstnärligt utförd karta illustrerade faran av tullmurarna mellan länderna. En bild från nedrustningskon-

ferensen åtföljdes av frågan Vad vill den? Svar: Spärr mot kapprustningarna. Vad vill Nationernas förbund? Utställningens nästa avdelning gav här svaret i form av en redogörelse i ord och bild för N. F:s uppkomst och olika verksamhetsgrenar, varvid inte minst vikt lades vid dess omfattande sociala uppgifter. Två vackra världskartor meddelade resultaten av N. F. som fredsstiftare. Ett väggfält erinrade om vad Internationella arbetsbyrån åstadkommit i anslutning till bestämmelserna i Versailles-traktatens del XIII.

På en anseelig pelare återfanns klipp ur världspressen under de senaste månaderna. Ur mängden av de ohyggliga meddelandena från kriget i östern ropades härifrån ut på olika språk: Aldrig mera krig! En samma vilja kom till mäktiga uttryck i redogörelsen för de olika fredsorganisationernas aktioner, men framförallt i den imponerande framställningen av arbetarinternationalernas strävanden för en förbrödrad värld — från år 1848, då Marx och Engels i kommunistiska manifestet uttryckte arbetarnas internationalism, fram till Vanderveldes tal, när han överlämnade arbetarmassornas fredsmanifest till nedrustningskonferensen i februari detta år. På vägen möter oss sådana mäktiga gestalter som Jean Jaurés och Hjalmar Branting. Socialistiska arbetarinternationalen, vars sekretariat är förlagt till Zürich, omfattar 6.200.000 medlemmar, varav c:a 1.500.000 äro kvinnor, i 35 länder. I hela världen räknas nära 25.000.000 socialistiska röster; i parlamenten inalles 12.000 socialistiska parlamentsledamöter. Fackföreningsinternationalen med säte i Berlin omfattar c:a 14 miljoner medlemmar. Aktuella illustrationer till solidariteten mellan världens arbetare hade hämtats ur den utomordentliga filmen Kamratskap, som den svenska publiken försummat på ett skandalöst sätt. Sven Backlunds yttrande: Europas förenta stater skulle bli en glänsande succé om det startade som en kommitté för barnavård och socialt husbygge och badrum åt alla — motiverade H. S. B:s medverkan genom vackra miniatyrinteriörer från nya lägenhetstyper.

För de besökare, som önskade närmare fördjupa sig i de på utställningen berörda problemen utgjorde litteraturavdelningen, med en riklig uppsättning böcker och skrifter från Tidens, Frihets och Bonniers förlag, Informationsbyrån och fredsföreningarna, en god källa. Som all internationell lagtext är avfattad på engelska och franska passade Arbetarnas esperantoförbund på att understryka nödvändigheten av ett enande världsspråk. Rent utställningstekniskt erbjöd expositionen flera nyheter. Så visade sig masonite vara ett ypperligt material för ett ändamål som detta. Konstnärerna Vicke Lindstrands och Gulli Bergmans skickliga insats gav åt det hela en stimulerande färg och rörlighet. Från inflytelserika institutioner och organisationers sida äro krafter i gång för att åstadkomma ett fullföljande av initiativet. Det torde alltså inte vara uteslutet att utställningen återupptas inom en snar framtid för att sedan bli en permanent institution.

Klyftan.

(Forts. från sid. 11.)

förhör kände sig Joan aldeles uttömd, och Helen lutade sig tillbaka, synbarligen tillfredsställd.

— Uppståndelse kan inte uppföras, det är klart. Ingen vill gå på teatern nästa vecka och om bussarna inställas blir allt omöjligt. Vi skulle i varje fall inte få den lämpliga atmosfären för vår reklam.

— Du har teatern på hand. Du betalar fem hundra pund i veckan, eller hur? frågade Tony, vilken hade suttit i en länsstol och rökt medan Joan ansträngt sina själsförmögenheter inför hans obehagliga maka.

— Alla skäl för att inte kasta bort ytterligare ett par tusenlappar på omkostnader, sade Helen. Vi måste göra något dramatiskt med det. Något som ska väcka uppseende omkring oss och som ska komma Arkwright Farmiloe att skämmas för att icke giva oss en möjlighet till den följande månaden. Jag vet att han faktiskt inte hyrt teatern för denna tid men han hoppas att få Lady, älska mig!

— Frågan är vad ni ska använda en teater till under en generalstrejk?

— Kloka pojke, det är just det problem, jag arbetar med. Kan du inte hjälpa mig litet mer? Låt mig se — hon såg tankfullt på Joan — regeringen kommer att anställa frivillig arbetskraft för att driva bussar och bilar, eller hur?

— Naturligtvis kommer den att göra det, svarade Joan hetsigt. Allt det där ha de klart. Krigsatmosfären kommer tillbaka igen. Viktiga unga män i golfbyxor och dumma societetsjäntor, som smeka dem och som vaka hela natten för att mata dem med choklad.

— Utmärkt. Krigsatmosfären. Just det.

Även den kalla Helen verkade uppgjagad.

— Tack så mycket för all er information i förskott. Vi ska ha en sen konsert varje afton för de arbetsvilliga eller för dem som ska ut på nattjänst. Folk ska gärna hjälpa till och vi ska anordna fria serveringar. Vi ska låta Hooke Lattimore betala detta. Han har gjort tillräckligt med pengar på sina kolgruvor, ska gud veta.

Joan var utomordentligt indignerad.

— Menar ni verkligen att hjälpa svartfötterna?

— Och vad är svartfötter, snälla ni? frågade Helen och höjde sitt vänstra ögonlock.

— Dessa odjur som utföra våra arbetares jobb, när dessa själva har lämnat dem. Oh, det kan ni inte, hr Dacre, säg henne, att det inte går för sig.

Denna hänvändelse till hennes man från en ung kvinna, som han aldeles nyss träffat, kom Helen att lyfta sina bägge ögonbryn. Dacre sade ingenting. Han knackade ur sin pipa på eldstadens vidlyftiga stålramning.

Joan vände sig åter till Helen.

— Ni måste veta vad ni gör. Gruvarbetarna svälta faktiskt. De kan inte leva på sina löner nu, så mycket mindre som de få vidkännas en stor nedsättning. Om de övriga arbetarna gå ut och hjälpa dem kan de hastigt segra men annars kan de inte hålla ut. Om ni önskar hjälpa folk, hjälp då i första hand dessa gruvarbetare. Gud vet, att de behöva det. Golfbyxgossarna ha vad de behöver och mer till, var säker om det.

Fru Dacre förblev lugn.

— Naturligtvis skulle jag vilja hjälpa de strejkande. Jag vill inte att någon skall svälta, och minst av alla jag själv och min man. Men jag är beroende i mina förhållanden av folk som har pengar, och om jag inbjöd de strejkande till min teater — även om Farmiloe tillåte det, vilket han säkerligen inte skulle göra — så skulle detta betyda slutet på all min gärning. Och jag har händelsevis den mening att min konst är en viktig sak. Men jag är ledsen över att besvära er med mina angelägenheter. Jag begriper naturligtvis er synpunkt. Om ni finner något särskilt svårt fall så måste ni stöta på mig; jag skall sända pengar och mat. Jag tror att detta är bättre än att ge till era stora insamlingar. Då vet man aldrig vart pengarna går. Stannar du till middagen, Tony? Kan ni stanna, fröken Craig?

Joan vågade inte lita så mycket på sig själv, att hon kunde tala i detta ögonblick. Denna välmående, kultiverade kvinnas kyliga återhållsamhet verkade som ett slag i ansiktet. Och detta var Tonys hustru. Detta var den kvinna som hade rätt att älska honom. Joan önskade mest av allt att smyga sig in i någon vrå och gråta. Hon kände sig så underligt hemlös och ensam.

— Nej, jag är ledsen, men vi kan inte, sade Tony med en strängt saklig röst. Jag måste vara tillbaka vid konferensen, när nyheterna kommer. Fröken Graig måste också återvända. Man kommer att lämna viktiga uppgifter.

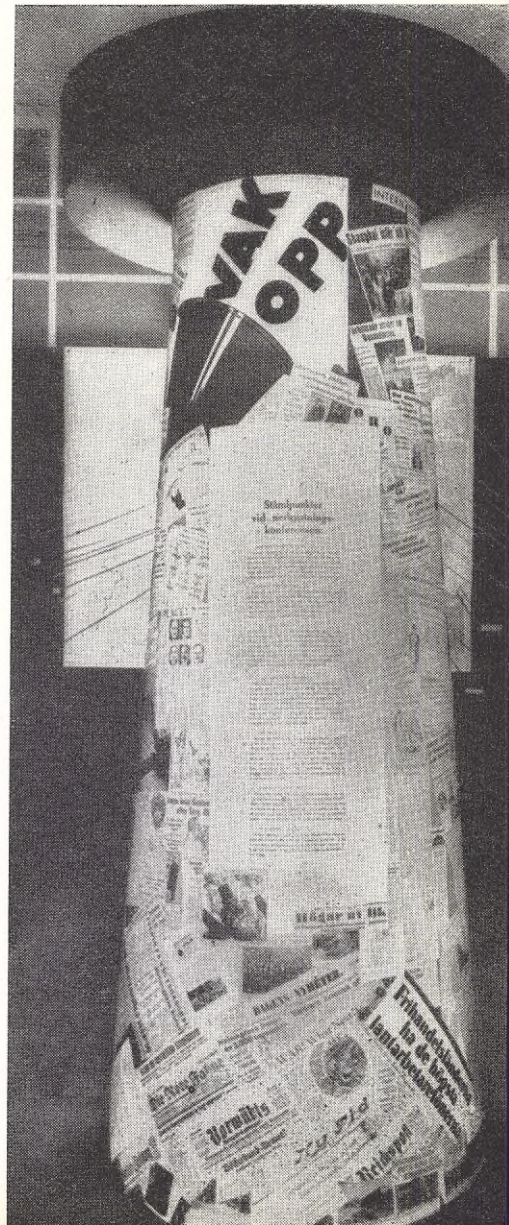
— Ja, naturligtvis, sade hans hustru likgiltigt. Det var tydligt att hennes sinne var inriktat på hennes nya planer och att hon önskade kasta sig in i sitt arbete. Men hon räckte Joan handen på ett sätt, så att flickan — så uppretad hon än var — förstod något av hemligheten i Helen Dacres charm. Det orörliga ansiktet fick för ett ögonblick liv.

— Adjö. Jag hoppas edra gruvarbetare ska vinna — och att det skall gå fort med striden. Gör ingen revolution, om ni kan slippa! I bilen på återvägen till konferensen vände sig Joan, ännu under inflytandet av detta förunderliga leende, impulsivt till Anthony.

— Hon förstår inte vad hon står i begrepp att göra. Låt henne inte hjälpa svartfötterna! Ni måste helt enkelt hindra henne att göra det.

— Hur ska det gå till? Vi leva inte i stenåldern och jag är ingen grottmänniska. Min hustru förtjänar sin egen inkomst och lever sitt eget liv. Jag har inte mer inflytande över henne än vilken som helst. När hon en gång beslutat sig för någonting så kan ingen rubba henne. Eller, för att göra henne rättvisa, hon använder inte mitt namn för sina egna affärer. Hon använder i sådana fall sitt flicknamn Helen Hawray.

(Forts. i nästa nr.)

Den levande pelaren på Morgonbris' fredsutställning.

Om Er hy kunde tala till Er

Hur lätt skulle det
ej vara att få den
rätta, lämpliga två-
len, om Er hy kunde
säga Er vad som hjäl-
per den att förbli ung-
domlig och frisk. —
Tyvärr kan inte Er hy
tala — men den säger
dock ifrån, när den

för den lämpliga tvålen på så sätt, att den
då uppenbarar ett rent och friskt utseende
— en behaglig smidighet och lenhet.

Gahna-tvälen tillverkas av för hyns vård
synnerligen lämpliga oljor samt särskilt
värdefulla balsamer, vilka göra att tvålen
blir så omtyckt av Er hy. — Köp snarast
Gahna-tvälen. Bara Ni rivit av omslaget
och håller tvålen i handen, känner Ni, att
det är den idealiska tvålen, tvålen sådan
den verkligen bör vara.

50
öre

Gahna- tvålen

Könsjukdomarna

Av med. dr Bengt HALLBERG

II.

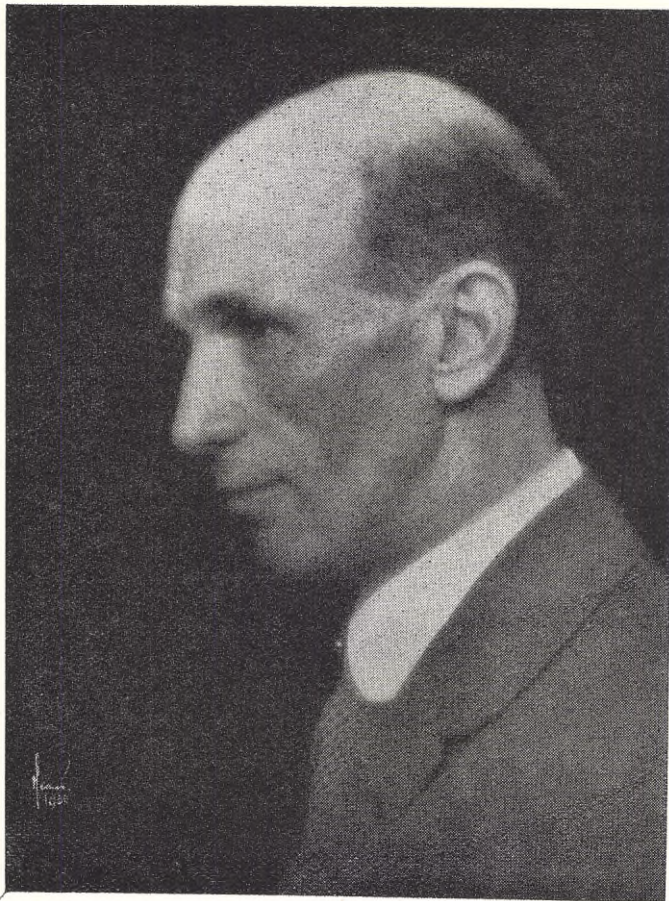
I föregående n:r behandlade vi den köns-
sjukdom som benämnes Gonorrhé eller
Dröppel. Vi skola nu övergå till *Den*
»mjuka chankern» (Ulcus molle), som är en
mycket sällsynt sjukdom nu för tiden. Det
kan gå åratals t. o. m. i ganska stora sven-
ska hamnstäder utan att det förekommer
ett enda fall. Den består, som namnet sä-
ger, av ett litet eller stort sår på det
ställe där smittan har kommit in — alltså
vanligtvis könsdelarna — samt av svullna
lymfkörtlar i ljumskvecken (om såret sitter
på könsdelarna). Under riktig behandling
läks såret på mycket kort tid. De svullna
lymfkörtlarna (»bubonerna») kunna varbil-
das och bli till stora öppna sår, men de
läkas också ganska snart om de bli ordent-
ligt skötta. Den »mjuka chankern» är alltså
en ganska oskyldig sjukdom om den blir
rätt behandlad. Den leder ej heller till
några som helst komplikationer, men kan
fordra en tids sängläge.

Helt annorlunda förhåller det sig med den
tredje och sista av könsjukdomarna: *Sy-
filis*. Denna sjukdom är just utmärkt där-
av att den kan giva upphov till en mängd
olika komplikationer — om den blir van-
skött. En riktigt behandlad Syfilis där-
emot vållar ej den sjuke ens så mycket
obehag som några trasiga tänder i munnen
kan göra.

Syfilis benämnes också »hård chanker».
Detta beroende på att sjukdomen börjar
med ett litet, — ungefär ettöresstort —
alldeles runt sår på det ställe där smittan
trängt in i kroppen. Då sjukdomen van-
ligtvis överföres genom könsumgänge, si-
ter såret (»chankern») alltså på könsde-
larna (eventuellt på läpparna, i munnen, i
halsen eller på något annat ställe av krop-
pen.)

De båda sjukdomar vi förut beskrivit
(Dröppel och Mjuk chanker) äro vad man
kallar för »lokala». D. v. s. smittämnet
sprider sig endast till en liten del av krop-
pen och kommer aldrig ut i blodet. Syfilis
 däremot är en sjukdom vars smittoämne
sprider sig till hela kroppen. Några veckor
efter uppkomsten av den hårda chankern
kan sjukdomen påvisas i blodet. Och snart
börja symptom från olika delar av krop-
pen att märkas. Dessa första symptom ut-
göras av ett egendomligt hudutslag, som
bl. a. utmärkes därav att det nästan sam-
tidigt slår upp över stora delar av krop-
pen. Detta hudutslag försvinner efter en
tid, men kan återkomma gång efter annan
och till slut leda till stora sårnader isyn-
nerhet på och omkring könsorganen. Men
även om sjukdomen ej blivit behandlad, så
försvinner dessa symptom ofta nästan spår-
löst och det kan gå åratals t. o. m. 20—30
år, utan att sjukdomen giver minsta livs-
tecken ifrån sig. Men den finns där i alla
fall och förr eller senare dyker den upp
igen och ställer till någonting allvarligt.
Det blir då vanligtvis antingen sjukdomar i
ögonen, i hjärtat, i hjärnan, i andra inre
organ eller också ånyo sårnader på krop-
pen, som kunna sätta sig var som helst
och ofta förväxlas med andra sjukdomar.
På underbenen tas det ofta för vanliga
bensår, som emellertid ständigt bli djupare
och äro omöjliga att läka om de icke be-
handlas som Syfilis. (Forts. sid. 31.)

Leander WALLERIUS

HEM OCH SKOLA I FÖRBUND

Vårt tidevarv behärskas av rörelser för stark specialisering på alla områden. Människan förmår inte under sitt korta liv hinna med att utom kampen för brödstycket göra sig skicklig att i tillnärmelsevis samma grad som fordom ombesörja uppgifter, som ligga vid sidan av hennes yrke och levnadskall. En dylik sidouppgift, som egentligen borde av naturliga skäl räknas till de centrala, är uppfostran av den växande generationen. Det som komplicerat förhållandena härvidlag är framför allt de stegrade krav på boklig bildning, som blivit en följd av konkurrensen mellan folken, näringslivets uppblomstring och de lägre folkklassernas framryckning till medborgerliga rättigheter och ansvar. Skolan, som allra tidigast var ett privilegium för en viss folkklass, och då avsåg att i första hand uppehålla dennas intressenivå, blev så småningom hela folkets gemensamma angelägenhet. Ingen kan förneka, att skolan — den högre såväl som den lägre — i våra dagar omfattas med stort intresse på alla håll. Där om ge bl. a. de livliga diskussionerna kring henne syn för sägen. Det råder strid om skolan, men denna strid har positiva mål i brännpunkten.

Kanske man lättare förmår skapa sig en föreställning om utgångsläget för och syftet med striderna kring skolans organisation och fostringsarbete, om man erinrar sig, att skolan är i främsta rummet en samhällsinstitution, rätt värnadsvärd i ålder, med traditioner att vårda och med en på erfarenhetens resultat fast uppbyggd organisation. Den måste därför såsom en statens eller kommunens talesman ställa krav på de enskilda medborgarna. Den kräver auktoritet, emedan den skall fostra till lydnad för samhällets lagar och förordningar, den pålägger arbetsuppgifter, enär den har till uppgift att på en begränsad tid bibringa det mesta möjliga av kunskaper och färdigheter. Så viktig anses t. o. m. dess position vara, att alla individer intill en viss ålder måste underkasta sig obligatorisk skolgång.

De, som representera skolan som institution, äro dess lärare. Dessa ha för att kunna med tillbörlig fasthet hävda skolans samhälleliga krav utrustats med en rättsligt sett ganska trygg ämbetsmannaställning.

Som en andra part, med önsknings och krav gent emot skolan, står den mångtusenhövdade skara av föräldrar och målsmän, vars barn anförtratts i skolans sköte. Det är självfallet, att dessa samhällsmedlemmar, som ute i det dagliga livet tillämpat och prövat värdet av de kunskaper och färdigheter, som skolan på sin tid bjudit dem, bildat sig en hel del värdefulla uppfattningar, som, granskade och sammanställda, kunna bli av största värde för skolans utveckling, lika visst som man vill erkänna sanningen av den gamla devisen: "Vi lära icke för skolan utan för livet." Å andra sidan kan man inte dölja, att speciellt folkskolans karaktär av tvångsskola samt av olika anledningar förefintlig personlig motvilja mot kunskapsinhämtande eller underordnande av annans vilja lett till, att mången sällat sig till skolans motståndare utan andra syften än att klandra och riva ner.

En dylik kraftmätning mellan samhällets auktoritetsanspråk och individens krav på självhävande äger rum även på många andra områden än i fråga om skolan. Men ingenstädes kan så mycket äventyras som där, ifall parterna ställa sig på två oförenliga kampfronter.

Dess bättre kan man numera skönja tecken till en bättre förståelse från bägge hållen, i det att viljan till samförstånd vuxit.

Det största hindret för ett förtroendefullt samarbete mellan hem och skola har hittills varit, att man saknat ett forum, där de två "stormakterna" kunnat mötas som lika berättigade parter för att utbyta tankar och känna varandras önsknings visavi lärjungarna. Ett systematiskt arbete i dylikt syfte har från skolornas ledning och på lärarhåll bedrivits på de senare åren, men först nu har en för hela landet gemensam organisation framträtt. Efter lång tids förarbete har nämligen konstituerats ett riksförbund Hem och Skola, som att döma av dess programförklaring kommer att få en stor uppgift att fylla. Däri heter det:

Carnusol rengör och polerar möbler m.
m. utan att lämna fett efter sig.

Absolut oskadligt för ytan. Pris pr flaska Kr. 1:25.

Säljes i alla Färg- och Kemikalieaffärer.

Fabrikanter: WINGÅRDS, MALMÖ.

Svenska damer och herrar böra i eget intresse vid beställning av kläder, inköp av konfektion, anskaffning av filter m. m. uttryckligen begära

SVENSKA YLLEVAROR

DETTA MÄRKE
GARANTERAR
SVENSKT
FABRIKAT

SVENSKA YLLEVECKAN

9—16 APRIL 1932

Riksförbundet Hem och Skola är en sammanslutning av på olika orter inom Sverige boende personer, intresserade för en i samförstånd mellan hem och skola skeende fostran av svensk ungdom.

Enligt svensk tradition och samhällsaskådning är barnens och ungdomens fostran främst hemmens dyrbara rätt och ansvarsfulla plikt. Riksförbundet vill sträva för att denna rätt och denna plikt skola klart framstå för hemmen samt söka vidmakthålla förutsättningarna för att föräldrarna skola rätt kunna fylla sina uppgifter som barnens och ungdomens fostrare. Då denna fostran från hemmens sida emellertid har oundgängligt behov av samhällets bistånd i form av allmän skolundervisning åt de unga, vill Riksförbundet därjämte söka åvägbringa det förtroende-fulla samarbete mellan hemmet och skolan, som är ägnat att befördra barnens psykiska och fysiska hälsa och främja deras utveckling till dugande människor och medborgare.

Riksförbundet vill alltså:

fördjupa intresset för uppfostringsfrågor;
sammanföra föräldrar, lärare, läkare, mognare ungdom och andra för saken intresserade medborgare till förtroendefullt samarbete; samt
utgöra ett forum, där alla för god fostrargärning intresserade parter kunna mötas under förvisning om att de aktuella och viktiga spörsmål, som beröra barnens och

ungdomens fostran, skola bliva opartiskt och sakligt behandlade.

Till förverkligande av sin uppgift vill Riksförbundet:
verka för lokala föreningars bildande inom förbundet och organisera samarbete dem emellan;

göra propaganda för sin verksamhet genom artiklar, föreläsningar, diskussioner, kurser i psykologi, etik, pedagogik, föräldraplikter m. m.;

samverka med olika ideella föreningar, tidningar, tidskrifter, institutioner m. fl. i alla sådana frågor, som kunna innefattas i Riksförbundets program, samt

upptaga till behandling, utreda och, om så befinnes lämpligt, vidarebefordra sådana förslag till främjande av Riksförbundets syften, vilka väckas inom Riksförbundet, giva yttranden i till Riksförbundets verksamhet hörande frågor, som äro under behandling av statsmakterna och offentliga myndigheter.

Riksförbundet vill i förhållande till hem och skola på in-
tet sätt träda i dessas ställe utan gå hand i hand med dem.
Riksförbundet vill i sin mån främja intresset för vårt lands utveckling och framtid samt väcka vördnad för andliga och moraliska värden i enskilt och allmänt liv.

Riksförbundet vill vara neutralt i politiskt hänseende samt söka åvägbringa samförstånd, hänsyn och tolerans mellan olika samhällslager.

20%
billigare än
det utländska
är nu 1/3 burk.
**EKSTRÖMS
JÄSTMJÖL**

Morgonbris' tävlan avgjord

Tävlan om den bästa första sidan till Morgonbris har samlat ett överraskande stort intresse från hela landet. Första pris har delats upp på två likvärdiga förslag:

»Fred» av Gulli Bergman, Sthlm
o. »Framtidens skenor äro utlagda»
av Sven Erik Vingedal, Stockholm.

Till följd av utrymmesskäl måste en närmare redogörelse för den intressanta tävlan anstå till nästa nr.

JOHAN-OLOF

FORNBYS KVINNOR

Vid Stockholms Allmänna kvinnoklubbs synnerligen minnesvärda fyrtioårsfest i Viktoriasalen den 12 mars föredrogs följande ståtliga prolog av landsorganisationens kassör Johan-Olof Johansson.

TILL

STOCKHOLMS ALLMÄNNA KVINNOKLUBBS FYRTIOÅRSFEST

Jag stod på åsen nära Hede by
och såg min barndoms bygd i ljus förtona.
I återskenet från en sommarsky
den ville liksom lysa och försona,
när minnena uti ett ändlöst tåg
från svunna ungdomsår förbi mig drogo.
De glada för att liva upp min håg
så att de dystra skymdes och ej slogo.
Tills över allt mig slöt som i en famn
den nejd som aldrig, aldrig jag kan glömma.
Som är förbunden med min moders namn
och helig se'n den hennes stoft fått gömma.

Hur länge jag där stod, jag vet ej det.
Jag drömde om, min ungdoms ljusa drömmar.
Och säkert är, jag både log och grät,
ty sinnet lydde ej förståndets tömmar.
Allt var så ljust och skogen stod så grön,
och vinden nästan ömt min panna smekte.
Det glittrade, som hälsningar från sjön,
och alla blommor liksom för mig lekte.
För en gångs skull var lyckan hel och stor.
Jag stod uti min hembygds helga lunder.
Hon tog mig i sin famn, min kära mor.
Det var ett under över alla under.

Helt borta i min ljusa ungdomsdröm
 en gråhårsman mig till besinning väckte.
 Han såg på mig så mildt, så fadersöm,
 när han sin hand till välkomsthälsning räckte.
 Min unge vän, så ensam här du står.
 Välkommen hem till Fornby, till oss gamla.
 Du varit borta många, långa år.
 Säg, sökte du att dina minnen samla?
 Fast du ej vet, vad jag om Fornby vet.
 Du älskar ändock högt vår hembygd kära.
 Men sätt dig här, så skall jag säga det.
 Och lära dig, vem du för allt skall ära.

Medan än de gamla gudar levde,
 och man offrade åt Thor den starke,
 medan älven än sin fåra bredde
 ut där vi nu stå och skåda landen,
 stod ett slag, där solen nu sig sänker.
 Vilda krigare från land vid havet
 överföllu byn där kämpen Forne
 bodde uti makt med sina männer.

Striden väldig var och huggen hårda.
 Sköldar klövos, spjut och brynjor bräcktes.
 Barn och kvinnor såg med bävan striden,
 såg hur deras män och fäder föllo.
 Men de sågo ock fiendeskaran
 fastän trefallt större, hastigt glesna
 för de hårda, svåra mannahuggen.
 Dock mot övermakten gavs ej seger.
 Men när sist av alla Forne segna
 ned med hjälmen kluven, brynjan huggen.
 Med ett skri hans husfru sprang i striden
 tog sin fallne herres svärd och gav så
 fiendernas hövding banehugget.
 Eldade av hennes bragd så togo
 kvinnorna från sina fallna männer
 svärd och spjut och modigt fram de gingo.
 Fienderna utav sår re'n höljda
 kunde icke hålla stånd för dessa
 kvinnor, som för sina barn nu stredo
 och att hämnas sina fallna kära.
 De som icke flydde höggos neder
 och som segrare till sist de stodo.
 Ensamma de stodo dessa kvinnor.
 Men att klaga var ej deras väsen.
 Ömt de lade samman sina fallna.
 Vid ett jättebål de avsked togo.
 Togo sina barn och vad av bohag,
 som de mäktade att med sig föra.

Genom öde skogar, tiomila,
 över älvens breda, vreda vatten
 gick så färden under tusen faror,
 tills de efter trenne tolfter solvarv
 under skygd av vattnet, berget, skogen
 stannade och här till Fornes minne
 byggde de för första gång vårt Fornby.

Under kvinnors händer Fornby växte.
 Fylldes ock av jäva, starka männer,
 så att när en konungs maning sedan
 kom om ledung till ett fjärran rike,
 gick från Fornby två och tjugu kämpar.
 Ater voro kvinnorna allena
 fingo vårda byn och jorden, barnen
 och i isigt kalla vintertider
 dem försvara emot ulv och göpa.

Tio vintrars köld de fingo motstå.
 Tio höstars skörd de fingo bärga
 tills en gråkall vinterdag de sporde
 att ett tåg av män med tunga foror
 gått förbi och lägrat sig vid berget.
 Där vid bytets delning hade tvistats.
 Männen Nordanskogs där hade fordrat
 större del än tärningskastet gett dem,
 utav guld och silverskatters byte
 och av trenne mörka furstedöttrar.
 Det blev strid. När morgondagen grydde
 kom en vettskrämd, blodig, mörkögd kvinna
 vilkens språk ej Fornbys kvinnor kände.
 Men i hennes spår de lägret funno.
 Invid bergets fot bland stora skatter
 sex av sina män de sågo slagna.
 Alla de som återvänt från striden.
 Tysta reste de ett bål och tände
 upp en eld som allting skulle rena.
 Slängde däri guld och silverskatter
 och med sejd de bundo allt vid jorden.

Ater gingo kvinnorna att bygga
 upp sitt Fornby och att fostra sina
 ännu unga men dock starka söner.
 Än en gång blev Fornby männers hemvist.
 Tills den kom, som slog långt mer än örlig.
 Gravarna du vet vid Vatbovägen
 äro digerdödens hemska minnen.
 Männer föllo då som gräs för lien.

Sägnen säger att då Fornby kristnats
och av prästerna med mässor renats,
hade kvinnorna för ofärdstider
gömt vad de från gamla gudar funnit
vara utav skydd och verksamt värde.
När därför de kristnas helga käril
och ej heller deras bot och mässa
kunde denna svarta död förhindra,
sjöngo kvinnorna de hedna galdrar,
offrade som förr åt asagudar,
tills för dessa vapen pesten flydde.

Ater byggde kvinnorna sitt Fornby.
Missväxt kom men utav mödrar hade
de sig lärt att blanda bark i brödet.
Pesten slog på nytt, men väl förfarna
uti sejd och läkekonst de kunde
sig och så de sina verksamt skydda.
Vårdkaselden ropte, man ur huse,
för att fienden med vapen möta.
Männen gingo, kämpade och föllo
men på vakt vid byn de ständigt stodo,
färdiga att ständigt upp den bygga.
Fornbys starka, kloka, goda kvinnor.

Fornbys saga det är deras kvinnors.
Fornbys kvinnor, det är Fornbys ära.
Fornbys män ha varit deras söner,
fast med sina liv de ofta ödslat.
Ofta fader min med sorg förtalte
om den tid då varje bonde brände
brännvin mera än han bruka jorden.
Uti månadslånga rus de gingo
lämnande allt övrigt åt sitt öde.
Det var också då som Fornbys kvinnor
fingo taga allt på sina skuldror.
Att ej Fornby då blev helt försupet,
helt förfallet och förött, förintat,
det är också Fornbys kvinnors stora ära.

Det är fornby's saga, och dess kvinnors.
Männen de ha levat mer för dagen.
Deras ben förmultna runt kring världen,
men i Fornbys jord dess kvinnor sova.
Glöm ej detta, lär dig att dem vörda!
Hedra deras minne, deras strävan!
Och dem ge det rum i minnets hävder,
deras arbete och offer fordrar.
Och om än en gång en ofärd kommer.
Lita då som förr på deras vilja.
Stöd dem, hjälp dem! Håll dem högt i ära!
Utan dem, vad hade Fornby varit?

F
O
R
N
B
Y
S

K
V
I
N
N
O
R

Kvinnokongressen framför arbetarnas högborgar: fr. h. till v. Folkets hus, socialdemokratiska partistyrelsens säte, Landsorganisationens imponerande komplex och typografernas hus.

Hos Europas störste skomakare. (Forts. fr. sid. 13.)

röker sin cigarrett till tonerna av musiken, som alltid spelar under lunchpausen.

I undre våningen av samma hus finna vi varuhuset, där arbetarna för "Bat'apriser" kunna köpa alla nödvändighetsartiklar från kött till barnvagnar. En aftonklänning kostar t. ex. 149 tjeckiska kr., en cykel 590 kr. Här söker man fåfängt efter lyxartiklar, däremot finns frukt i stora kvantiteter och mjölkbar, ett led i kampen mot alkoholismen. Man har räknat ut, att det i Zlins fabriker konsumeras tiotusen liter mjölk om dagen. Öl och sprit få däremot icke försälas inom fabriken område. Arbetaren lever billigt i Zlin: för sin bostad, bestående för gift familj av två sovrum, vardagsrum, kök och badrum, betalar han 25 kc per vecka. Men det finns också mindre bostäder — dock alla med bad — för 15 kc.

Hur mycket förtjänar en arbetare i genomsnitt i Zlin? En fråga svår att besvara på grund av det invecklade avlöningssystemet. Det finns hos Bat'a fyra löneformer: individuell ackordslön, kollektiv ackordslön, använd särskild vid löpande bandet (så avlönas hälften av personalen). En fast veckolön ha endast de, vars betalning ej står i något förhållande till produktionen, de andra få del i vinsten i förhållande till sitt arbete och sitt ansvar. Vid veckans slut utbetalas till den senare kategorien endast hälften av vinsten, den övriga hälften insättes för arbetarnes räkning och förräntas med 10 procent. Vill arbetaren lämna fabriken efter några år, har han alltså en sparad penning. Genom en organisation, driven in i minsta detalj, har Bat'a kommit därhän, att han kan undvara bankernas hjälp: han lånar alltid av sig själv och av sina arbetare.

Belöningsmomentet spelar en dominerande roll i Bat'as system. Även de fast avlönade arbetarna få en gratifikation vid årets slut, som sporrar dem till ökat nit. I internatet för pojkar och det i andra ändan av området be-

lägna internatet för flickor bo ungdomarna i sovsalar med 22 bäddar över varandra som på ett fartyg. Fem salar utgör ett läger — på tjeckiska *tabor* — vart och ett med sin ordningsman. Har städningen och ordningen i ett läger varit mönstergill en vecka, erhåller lägret en brokig vimpel. Fem vimplar utbytas mot ett sportredskap. Så kan dygden här rent automatiskt omsättas i — en fotboll! För dessa internat, som rymma 1.800 unga flickor och 1.500 unga gossar, gälla mycket stränga bestämmelser. Flickorna få icke vistas utomhus efter klockan nio på kvällen. Bat'a är ingen feminist, han anser att kvinnoarbetet i fabriken bör vara ett övergående fenomen, som upphör med giftermålet. Mannen bör förtjäna så mycket, att han anständigt kan försörja hustru och barn. "Arbeta inte ut er", uppmanar han kvinnorna, "bevara er fräschör, en förnöjsam hustru skapar en lat man." Bland de sociala institutioner, som väcka största intresset i Zlin, är Zlins Stadion, mönstersjukhuset i paviljongsystem, som hittills kostat 6 miljoner kc, ledes av fem läkare och är det förnämsta i hela Tjeckoslovakien, och Masarykskolan, en modern försöksskola med luftiga skolrum, bad, verkstäder, laboratorier och en god pedagogisk anda. Jag har vandrat mig trött i fabriker, arbetarbostäder, sett sjukhusets bländvita operationssalar och praktiska kortsystem, barnkrubbor, skolor, internaten med biljard och pingpongbord, — överhuvud taget är organisationen här driven till en höjd som man eljest bara finner i Tyskland — och jag slår mig ned i klubbhusets cafeteria för att dricka kaffe. I parken möter jag en giraff, en zebra och några andra konstiga djur: det är början till en zoologisk trädgård, som Bat'a börjat anlägga. En tidningspojke säljer en tidning: det är fabriken egen veckopublikation, Zlin, daterad "de goda skornas stad" och innehållande nyheter från arbetarnas värld. Särskilt majnumret slukas begärligt. Ty första maj firas här som arbetets dag, då stå fabriken tomma och Zlin är festligt smyckad. Bat'a håller ett programtal, väntat med spänning. Förra året

Rekvirera PUB, VÅR KATALOG

med hundratals bilder och priser över vårens nyheter i herr-, dam- och barnkläder. Sändes gratis om Ni skickar in nedanstående kupong i öppet kuvert, frimärkt med 5 öre.

PAUL U. BERGSTRÖMS A-B
Stockholm 3

Var god och sänd mig gratis Eder
vårkatalog.

Namn:

Yrke eller titel:

Postadress:

yttrade han de stolta orden: I Zlin veta vi icke av någon kris. Skall han väl säga något liknande i år? I festlig procession med flygande fanor och klingande spel tåga de 16.000 arbetarna genom fabrikgatan, lärlingarna ej olika Etongossar i sina vita benkläder och blå jackor, internatflickorna vitklädda eller i färgrika slovakiska folkdräkter. I spetsen för varje verkstad går en arbeterska, som på en sammetskudde bär verkstadens egen sko. Försäljare och försäljerskor från hela världen äro Bat'as gäster och delta i festligheterna. Den första julveckan hålles fabriken stängd, och alla arbetare ha då semester.

Min andra Zlindag infaller på en lördag. På morgonen är den stora öppna platsen framför fabriksgrindarna, som ej ännu hunnit stenläggas, proppfull med hundratals autobussar, som föra arbetarna och deras familjer ut på utfärder. Anblicken påminner om Paris, Berlin... Man far till badorterna i grannskapet, kanske till Prag, med två dagars obruten ledighet framför sig.

Från vilket ursprung kommer då denne Bat'a? Han föddes för femtiofem år sedan som son till en fattig skomakare. Vid aderton år blev han sin egen och sysselsatte i sin verkstad och i hemmen femtio arbetare. Så for han till Amerika, där han var enkel arbetare och efter återkomsten började han fabrikationen av tygskor, vilka han som österrikare kunde avsätta i hela Donauområdet. När kriget bröt ut, sysselsatte han 200 arbetare. Det var nära att han blivit ruinerad av kriget, men han lade om sin fabrikation och levererade läderskor för armén. 1922 fördubblade den tjeckiska kronan sitt värde, och mitt i den följande krisen förklarade Bat'a att han nedsatt försäljningspriset på sina skor till hälften. Damskor kosta sedan dess 59, herrskor 85 kc. Arbetarlönerna i hans fabriker nedsattes samtidigt inom tre veckor med fyrtio procent, men priserna på de nödvändiga livsmedlen i hans butiker minskades genast till hälften. Hans exempel följdes snart av andra företag. Från 1924 börjar hans stigande kurva. Hans ärelystnad lär vara att komma upp i en produktion av 150.000 par skor pr dag och att öka Zlins befolkningssiffra till 50.000. I dag har han 2.000 försäljningslokaler, alla av samma standardtyp, i Tjeckoslovakien. Om sitt livsprogram har Bat'a yttrat följande ord: Mellan Moskvas och Zlins slutmål finnas inga motsättningar. Båda systemen sträva efter det allmännas väl. Motsättningarna äro endast skenbara, emedan vägarna äro olika. Moskva vill avkoppla avunden, Zlin använder den som drivkraft för att nå större välstånd. I Ryssland får ingen vara herre, hos oss bör envar vara herre. Moskva vill med ett slag och med uteslutande av den naturliga tävlan förhjälpas alla människor till samma grad av välstånd, vi ha år för år fört vårt folk så pass långt mot

Spara tid och pengar —
putsa fönstren med

Bon Ami
för renare fönster — kvickare.

större välstånd som det motsvarar envars naturliga begåvning och vilja. Jag tror, att Zlin kommer fortare fram till målet än Moskva." Över problemet Bat'a har redan skrivits en hel litteratur, dels pamfletter, dels panegyriker. Den internationella arbetsbyrån i Genève har med anledning härav under tre veckors tid gjort en grundlig undersökning på ort och ställe av hans arbetsmetoder och publicerat en saklig, innehållsrik och sympatisk framställning av Bat'as livsverk. En auktoritet har sagt om denne skoproduktionens Napoleon eller Mussolini: med en sådan idé hamnar man antingen på dårhus eller man lyckas! Bat'a har lyckats! Orsaken till hans enastående framgång beror dels på hans personliga organisations- och ledaregenskaper, dels därpå att hans arbetare äro unga människor, som kommit direkt från torvan och den primitiva lerhyddan och varit ett plastiskt material i hans händer. Så är det högst troligt, att hans system icke kan kopieras av fabriksägare i andra länder. Ja, det blir intressant att se, hur Zlin, de goda skornas stad, en gång kommer att regeras under hans son, Thomas Bat'a II.

Ellen RYDELIUS

Sko-komfort och sko-elegans...

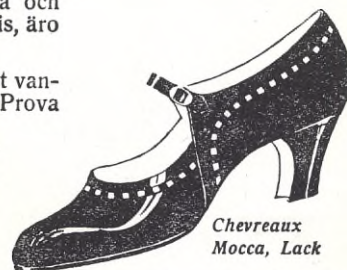
... och samtidigt ett i förhållande till kvaliteten lågt pris förenas i Vänersborgs WEBE-skor. För alla de damer, som önska ett par moderna och bekväma promenad-skor till ett resonabelt pris, äro Vänersborgs WEBE-skor ett fynd.

Kvalité — även när priset håller sig under det vanliga — är utmärkande för Vänersborgs-skorna. Prova

VÄNERSBORGS
WEBE-SKOR

Tillverkare: A/B A. F. CARLSSONS SKOFABRIK, VÄNERSBORG

Chevreaux
Mocca, Lack

Fruktens betydelse för tänderna

Det är ett länge känt faktum, att naturfolken i genomsnitt äga betydligt bättre tänder än kulturfolken. Förklaringen härtill har ständigt varit föremål för ett stort intresse från både vetenskapsmännens och tandläkarnes sida, men först på senare år har man kommit frågans lösning på spåren. Redan tidigt ansåg man, att naturfolken hade sin fruktrika diet att tacka för sina goda tänder, men något bevis härför kunde ej frambringas. Allteftersom forskningen framskridit, visade det sig emellertid, att denna uppfattning var riktig, och numera vet man, att ett dagligt förtärande av färsk frukt i hög grad bidrager till att stärka och bevara tänderna.

Vari ligger nu förklaringen till fruktens gynnsamma inverkan på tänderna? Dels ha vi att söka den i fruktens vitaminer och dels i dess fruktsyror.

Vitaminerna äro i första hand nödvändiga för en god tandutveckling hos foster och barn, men de synas av allt att döma även vara av stor betydelse för vidmakthållande av friska tänder hos den vuxne människan. Beträffande fruktsyror, som orsaka den syrliga smaken hos frukt, vet man, att de åstadkomma en riklig avsöndring av saliv (tänk efter hur det "vattnas" i munnen, då man biter i en citron). Denna saliv har förmågan att under relativt långt tid efter slutad fruktmåltid neutralisera och oskadliggöra de syror (huvudsakligen mjölksyra), som bildas av bakterierna i den slemmiga beläggningen på tänderna. Det är dessa bakteriesyror (vilka ständigt bildas i tandbeläggningen), som på sätt och vis är orsaken till, att tandsubstansen på vissa ställen frätes sönder, varvid tandröta uppstår.

Nu kan man i detta samband fråga sig, om

icke frukter, som äro rika på fruktsyror (såsom citroner, apelsiner och äpplen) även kunna vid upprepad förtäring hava samma upplösande effekt på tandsubstans (och ev. plomber), som bakteriesyror i tandbeläggningen. Men så är ingalunda fallet. De utifrån införda fruktsyrorna neutraliseras hastigt av basiska ämnen i det rikliga salivflödet, så att de aldrig hinna angripa tandsubstansen eller plomberna, medan däremot bakteriesyror i tandbeläggningen ständigt kunna fräta på disponerade eller känsliga delar av tanden. Erfarenheten visar också till fullo, att så är förhållandet, i det att tänderna äro betydligt bättre och helare hos de folkslag, vilkas föda till stor del utgöres av rå, syrlig frukt, än hos de, som i likhet med nutidens svenskar huvudsakligen leva på neutrala eller svagt alkaliska födoämnen.

Lika litet, som att syrliga frukter skulle kunna åstadkomma en syreverkan på tandsubstansen, lika litet kan bruket av alkaliska munpreparat påverka bakteriesyror i tandbeläggningen (såsom man på en del håll ännu tror). Tiden för deras verkan i munnen är alldeles för kort för att hinna neutralisera dessa syror, vilka, även om de skulle kunna neutraliseras, genast bildas på nytt av bakterierna. Dessutom tillkommer en viktig faktor nämligen, att alkaliska ämnen i munnen åstadkomma en synnerligen ogynnsam inverkan på den skadliga tandbeläggningen, därigenom att de göra den segare och svårare att avlägsna. Särskilt gäller detta för sådana ställen, som äro oåtkomliga för tandborsten, varest den sega slemmiga tandbeläggningen kommer att länge kvarligga och giva en utmärkt utvecklingsplats för syrebildande bakterier. Alkalier (såsom tvål, krita o. d.) äro sålunda att anse som direkt skadliga för tändernas vård.

Annorlunda är förhållandet med fruktens syror. Dessa åstadkomma en koagulering och utflockning av den sega tandbeläggningen, så att den lättare kan avlägsnas. Fruktensyror förhålla sig sålunda omvänt

Prenumerera på

Morgonbris

Ring **18886**

Skriv till exp.

Uplandsgat. 1

STOCKHOLM

som alkalier och häruti ligger en del av orsaken till syrliga fruktens gynnsamma verkan på tänderna. (Nu är det att märka, att med förtärandet av syrliga frukter menas här ett normalt fruktätande och ej någon omätligt överdriven fruktsyrerik diet.)

Tänker man på våra förfäders tandförhållanden, så voro de genomgående goda, men så bestod även deras föda till stor del av syrliga födoämnen såsom sur mjölk och andra jästa produkter. Vi finna här ett parallellfall till naturfolken med deras friska tänder och fruktsyrerika diet.

I detta samband får emellertid ej förglömmas, att dieten hos våra förfäder varit och hos naturfolken är betydligt grövre och mer ägnad att mekaniskt rena tänderna än kulturfolkens. Det torde nämligen med säkerhet få anses fastställt, att den syrliga dieten i samband med grov föda utgör en av de viktigaste orsakerna till såväl naturfolkens som våra förfäders goda tandtillstånd. I detta samband kan det vara av intresse att påpeka, att även i den moderna tandvården har man tagit vara på dessa forskningsresultat, på så sätt att man sökt påverka effekten av den mekaniska tandrengöringen (tandborstningen) genom att samtidigt i munnen införa svaga fruktsyror (i form av svagt fruktsyrehaltiga tandpator). Resultaten av denna genomgripande omändring av tandborstningen från bruket av alkalisk till sur tandpasta synas ingiva goda förhoppningar, om att en förbättring av tändernas tillstånd småningom skall inträda.

Vi se sålunda, att fruktens goda egenskaper för tänderna även tillvaratagits med gott resultat inom den profylaktiska tandvården. Emellertid får man härvid ej glömma, att denna tandborstning med tandpator, innehållande fruktens syror, visserligen är en utmärkt åtgärd för bibehållandet av friska tänder hos kulturfolken med sin neutrala, lättuggade föda, men att likväl en rationell diet, innehållande färsk, syrlig frukt och hårdtuggade födoämnen, är av största betydelse för ett gott tandtillstånd.

Det är uppenbart, att vi för våra tänder vidkommande böra sträva efter en lämplig näring, och att vi härvid äga en utmärkt hjälp däruti, att en mångfald olika (särskilt syrliga) frukter numera äro lättillgängliga i handeln.

H. R.

NYA SKOR

för blott 1 krona

Edra ljusa fjolårsskor bli moderna och nya igen genom omfärgning med NYAL-Läderfärg. Vill Ni icke ha besväret själv så anmoda Eder skomakare eller skohandlare att ombesörja färgningen, men föreskriv att den skall göras med NYAL-Läderfärg. Denna fackmässigt sammansatta färg smetar aldrig och flagnar icke av om färgningen skett enl. bruksanvisning

NYAL
Läderfärger
i 20 moderna nyanser (förutom svart, vitt, guld o. silver).

Säljes i färg-, sko-, m. fl. affärer
Begär
NYAL-Läderfärg

F. AHLGREN'S TEKN. FABRIK, GEFLE

Könssjukdomarna. Forts. fr. sid. 22

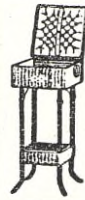
Så snart behandlingen påbörjats är sjukdomens makt bruten och den sjuke brukar redan efter några få insprutningar vara befriad från dessa symptom och fortsättes behandlingen regelrätt under de 2—3 år eller ibland mera, som fordras för att fullständigt utrota den, så återkommer den aldrig mera. Blir den emellertid först upptäckt när den redan hunnit ställa till skada i inre organ, så kan det vara för sent att hejda den och behandlingen blir i varje fall mycket svårare. Smittorisken i fråga om Syfilis är stor endast under den första tiden efter att sjukdomen utbrutit, men en kvinna, som har Syfilis, även om hon ej företer det allra minsta symptom, bör ej bli havande. Skulle hon i alla fall bli det — eller sjukdomen upptäckas först efter att hon blivit i grossess, får ingenting avhålla henne från att underkasta sig den allra mest energiska behandling. På det sättet kan hon möjligen skydda sitt barn mot att födas med den svåra sjukdomen. Syfilis är även en av de vanligaste orsakerna till de missfall, som ej inträffa under de allra första månaderna av grossessen. Här i Sverige är det i lag föreskrivet, att två människor, som ämna ingå äktenskap, skola avgiva en försäkran var för sig, att de bl. a. ej lida av »könssjukdom i smittosamt skede». Rent bortsett från att denna lagbestämmelse endast i rena undantagsfall kan skydda någon människa mot smitta, så kan den — och har ofta gjort det —

leda till det beklagliga missförstånd, att en kvinna, som visserligen vet att hon haft Syfilis, men som tror sig vara botad från sjukdomen, får den uppfattningen, att ingen risk finnes för barnet, om hon skulle bli i grossess. Jag vill till slut framhålla, att Syfilis kan i undantagsfall förvärfas utan könsungänge, att de första symptomen på Syfilis ofta äro så lindriga att även den mest noggranne ej märker dem,

att sjukdomen därefter eller efter en otillräcklig behandling kan förlöpa under många år utan att den sjuke vet om att den är sjuk, samt

att medfödd Syfilis, isynnerhet om den ej i tid upptäcks och behandlas av läkare, är en mycket svår sjukdom. Svår även för den moder som ser sitt barn lida under årtal för hennes uraktläthet att i tid låta undersöka och behandla sig.

Sybord n:r 36

Är av prima rotting, inuti o. nedtill stoppat o. klätt m. siden. Storlek 34x24, höjd 70 cm. Klädsel: rött, blått, lila, grönt m. fl. färg. Priset är nu endast kr. 18:50, detsamma runt, 28 cm, kr. 1:50 billigare. Skrin f. barn, 6—10 år, klätt m. satin, kr. 2:— och 2:50. Insänd kr. 2:— erhåller ni en oval torgkorg rymmande 5 l.

Fätölj n:r 505

Med kudde i sits o. rygg. Klädsel, brun skinnimitation. Fätöljen säljes till det enastående billiga priset av kr. 23:50. Bif. kr. 3:50 i sv. frimärken el. insänd beloppet pr post, jämte frakt. Fem kr. för ord. fr. Finland, adr. KORG-AGENTUREN, Föreningsgatan 13, MALMÖ.

Modern kemisk tvätt och färgning

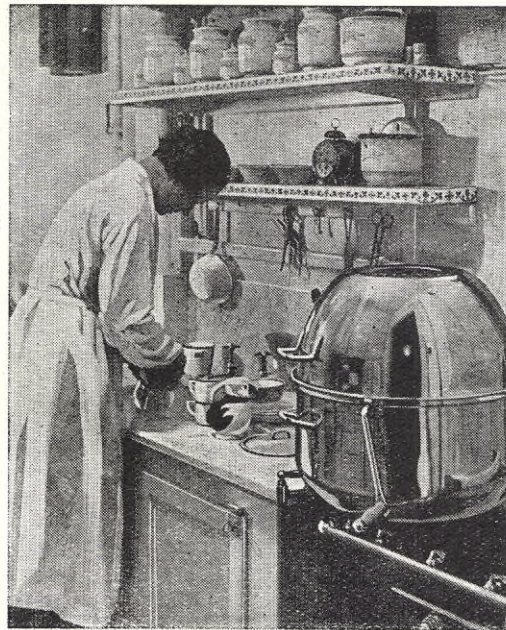
ALFRED ÅHLANDER

Butiker i Malmö: S. Förstadsg. 67, tel. 47 22; St. Nygat. 46, tel. 145 72; Limhamn: Järnvägsg. 44, tel. 502 13; Lund: St. Söderg. 10, tel. 25 75; Ystad: Österg. 28, tel. 807. Mottagare: Linneaffären Elite, tel. 735. Trälleborg. Tomeliilla Yllefabrik, Tomeliilla. Fröken Eliasson Söderg. 18, tel. 879, Estöv.

Kemisk tvätt på tre dagar. Svart färgas varje dag

ALFA
sköter tvätten
medan Ni gör de
övriga sysslorna

Tvätta ofta och tvätta hemma. Med ALFA:s hjälp är det lika enkelt som att dammsuga. Ni har bara att lägga ned kläderna i apparaten, som placerats på spisen. Tvätten bringas i kokning och Ni behöver endast då och då, under de 30 minuter den kokar, föra rotorn runt några varv. Sköljningen sker fort och bekvämt i apparaten, likaså vattenutpressningen ur kläderna. ALFA tvättar, sköljer och halvtorkar ca 5 kg. tvätt i timmen — allt i apparaten. Ingen imma i köket, intet slask med vatten. ALFA är en behändig och prydlig apparat — lättskött, stark och effektiv. Den är outhärlig i varje hem, där husmodern vill sköta tvätten rätt — slippa onödiga kostnader och besvär.

Sänd in kupongen!

För fullständiga upplysningar och tvättråd sänd mig gratis Er broschyr om ALFA tvättmaskinen.	AKTIEBOLAGET ALFA-LAVAL STOCKHOLM 1
	Namn:
	Adress:
	386 c

Även storlekar för tvättstugor.

Begär kostnadsfri demonstration.

ALFA

för rationell handtvätt

A.B. Separators fabrikk

Bliv medlem

av Sveriges socialdemokratiska
kvinnoförbund!

På omkring 275 platser i landet
har förbundet avdelningar.

Närmare upplysningar för vinnande
av medlemskap erhålles å förbundets
expedition, Upplandskatan 1,
3 tr., Stockholm. Tel. 188 86.

Ordf. fru Signe Vessman besvarar
skriftliga förfrågningar.

**Stockholms soc.-dem. kvinnoklubbers
samorganisation:** Ordf. och korresp. fru
Sigrid Lundin, Gröndal. Tel. Gröndal
1 16. Kassör Fru Anna Larsson, Mittel-
vägen 8, Enskede. Tel. Enskede 183.

Sthlns Allm. Kvinnoklubb sammanträ-
der första torsdagen i varje månad kl. 7.30
e. m. Lokal: Västmannagatan 1, 1 tr.
Ordförande fru Anna Carlsson, Jung-
frugatan 41 B, 3 tr. Tel. Ö. 1450.

Stockholms södra kvinnoklubb (soc.-
dem.) håller ordinarie sammanträde 2:dra
torsdagen i varje månad kl. 8 e. m. å
lokalen Kocksgatan 24, sal C, i. p. g. n. b.
Ordf. fru Gulli Bergman, Upplandsg. 47,
Stockholm. Tel. V. 21 04.

**Stockholm: Kungsholms soc.-dem. kvin-
noklubb** sammanträder 2:dra fredagen i
varje månad kl. 7.30 e. m.
Ordf. fru Vilma Iskull, Lindhagensga-
tan 69, Tel. Kungsh. 67 90.

**Stockholm: Vasastadens soc.-dem. kvin-
noklubb** har ord. möte 1:sta onsdagen i
varje månad i församlingssalen Västman-
nagatan 63, kl. 7.30 e. m.
Ordf. fru Hanna Lundin, Stora Ängby.
Tel. Bromma kyrka 105.

**Stockholm: S:t Görans soc.-dem. kvin-
noklubb** håller möte 2:dra onsdagen i
månaden kl. 7.30 e. m.
Ordf. fru Jenny Larson, Arbetaregatan
21, Tel. Kungsh. 97 89.

**Stockholm: Södra Förstäderas soc.-
dem. kvinnoklubb** har ord. möte 3:dje
onsdagen i månaden kl. 7.30 e. m.
Lokal: Liljeholmens församlingshus.
Ordf. fru Sigrid Lundin, Gröndal.
Tel. Gröndal 1 16 före kl. 11 f. m.

**Stockholm: Enskede soc.-dem. kvinno-
klubb** håller ord. möte 1:sta måndagen i
varje månad kl. 7.30 e. m. i Folkets Hus,
Källvägen.
Ordf. fru Anna Larsson, Mittelvägen 8,
Enskede. Tel. 183.

Hembiträdesföreningen i Stockholm hål-
ler möte 1:sta torsdagen i varje månad
(utom juni, juli och augusti) i Studiehem-
met, Bryggaregatan 12 b.

**Stockholms läns soc.-dem. kvinno-
distrikt:** Adr.: Ordf. Sara Andersson,
Igelboda, Saltsjö-Duvnäs. Tel. Ektorp 18.
Kassör fru Gerda Bergstrand, Bromsten.
Tel. Bromsten 1 46.

Bromstens soc.-dem. kvinnoklubb håller
ordinarie möte första tisdagen i varje må-
nad kl. 7.30 e. m. i Municipalhuset.
Ordf. Gerda Bergstrand, Bromsten, tel.
Bromsten 1 46.

Danderyds kvinnoklubb håller möte
första eller andra onsdagen i varje må-
nad i Kyrkskolan.
Ordförande fru Hilda Pettersson, Mor-
kullan 14, Danderyd, kassör fru Ida
Kvarnström, Klingsta.

Duvbo kvinnoklubb håller ordinarie mö-
te andra torsdagen i varje månad kl. 7.30
i Handelsföreningens lokal.

Hässelby soc.-dem. kvinnoklubb håller
möte 2:dra onsdagen i månaden kl. 8 e. m.
i Folkets Hus B-sal.

Lidingö soc.-dem. kvinnoklubb håller
möte 3:dje måndagen i varje månad kl.
8 e. m. Torsvik och Skärsåtra omväx-
lande. Ordf. fru Anna Johansson, adr.:
Sirius 3, 2 tr. Torsvik, Lidingö I. Tel.
667.

Nacka soc.-dem. kvinnoklubb håller ord.
möte 1:sta onsdagen i varje månad kl.
7.30 e. m.
Ordf. fru Annie Wallentheim, Skuru,
Ektorp. Tel. Skuru 3 59.

Nynäshamns soc.-dem. kvinnoklubb hål-
ler möte 2:dra månd. i varje månad kl.
7.30 e. m. i Folkets Hus A-sal. Ordf. fru
Elsa Eriksson, Centralgatan 68. Tel. 292.

Solna soc.-dem. kvinnoklubb håller möte
1:sta tisdagen i varje månad kl. 8 e. m. i
Huvudsta och Hagalunds Folkets Hus om-
växlande. Ordf. fru Sigrid Svärd, Ulriks-
dal. Tel. Råstahem 48.

Spånga soc.-dem. kvinnoklubb håller
ordinarie möte 1:sta torsdagen i varje må-
nad kl. 8 e. m. i Folkets Hus.
Ordf. fru Alma Herlin, Selhem, Spånga.
Tel. 492.

Sundbybergs soc.-dem. kvinnoklubb hål-
ler möte 2:dra måndagen i varje månad
kl. 8 e. m. i Nya Folkets Hus C-sal.
Ordf. fru Tora Zetterström, Sturegatan
26 B. Tel. 993.

Södertälje soc.-dem. kvinnoklubb håller
ordinarie möte tredje tisdagen i varje
månad kl. 7.30 e. m. i Folkets Hus. Ordf.
fru Anna Ericsson, Folkets Hus. Tel. 2.37.

Turebergs soc.-dem. kvinnoklubb håller
möte 2:dra måndagen i varje månad kl.
8 e. m. i Turebergs Biograflokal. Ordf.
fru Anna Ahlzen, Tureberg. Tel. 327.

Väsby soc.-dem. kvinnoklubb håller
ordinarie möte 2:dra tisdagen i varje
månad kl. 8 e. m. i Folkets hus.
Ordf. fru Karin Enström, Box 81, Uppl.
Väsby.

Eskilstuna soc.-dem. kvinnoklubb håller
ordinarie möte 1:sta onsdagen i varje må-
nad kl. 7 e. m. i Folkets Hus lilla sal.

Göteborgs soc.-dem. kvinnoklubb håller
möte 2:dra tisdagen i månaden kl. 7.30
e. m. Lokal: A. B. F:s studiehem, Puster-
viksgatan 15.

**Göteborg: Lundby soc.-dem. kvinno-
klubb** håller möte 2:dra måndagen i varje
månad kl. 7.30 e. m. i Samarbetets lokal,
Brämregården.

**Göteborg: Majornas soc.-dem. kvinno-
klubb** har möte 2:dra måndagen i varje
månad kl. 7.30 e. m. å lokalen, Bang. 24.

Göteborgs östra soc.-dem. kvinnoklubb
håller möte 3:dje tisdagen i varje månad
kl. 7.30 e. m. i lokalen Riddaregatan 4.

Malmö soc.-dem. kvinnoklubb håller
ord. möte första torsdagen i varje månad
kl. 7.30 e. m. i Folkets Hus, sal 7. Ordf.
och korresp. sekr. fru Mathilda Mårtens-
son, Jörgen Ankersgatan 8, Malmö.

Malmö östra soc.-dem. kvinnoklubb
håller ord. möte andra tisdagen i varje
månad kl. 7.30 e. m. å Stjärnans sällskaps-
lokaler, Porslinsgatan 1. Ordf. och kor-
resp. sekr. fru Mathilda Pettersson, Freds-
gatan 11. Tel. 106 40.

Mjölby soc.-dem. kvinnoklubb håller or-
dinarie möte 3:dje måndagen i varje må-
nad kl. 8 e. m. i Folkets Hus. Ordf. Hanna
Nygren, Box 31, Mjölby.

Sunnersta Soc. dem. kvinnoklubb har
ordinarie möte första måndagen i varje
månad kl. 7.30 e. m., lokal Sunnersta sko-
la. Ordförande Ida Lindholm, Box 547,
Uppsala.

S:t Görans Begravningsbyrå

Jenny Larsson

Fleminggatan 60

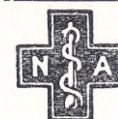
Tel. K. 4724.

*

Ombesörjer allt vid dödsfall

Eldbegängelser

Balsameringar

Kvinnans gissel — obegränsad barnökning

Barnbegränsning eller foster-
fördrivning är titeln på en
broschyr av Karin Adamsson,
som behandlar motsättningen
mellan sexuallivets och lagstiftarnas lagar. Lite-
raturats MB erhålles gratis mot insändande av
45 öre till vår sjukvårds- och skyddsmedelsaffär.

NILS ADAMSSON

JAKOBSGATAN 22 - STOCKHOLM

Advokat

EVA ANDÉN

Ledamot av Sveriges Advokatsamfund.

HERKULESGATAN 14

STOCKHOLM

Tel.: 7575, 7576, 7577

BRODERIER

till 1/2 pris

på prima linne i vackra mönster.

1 st. KAFEDUK 130x130 cm

1 st. LYSDUK 65x65 cm

1 st. LÖPARE 38x95 cm

1 st. LÖPARE 38x70 cm

1 st. TOALTTGARNITYR, 4 delar

Alla dessa broderier sälja vi för det enastående bil-
liga priset av kr 6.25 portofritt tillsänt. Vid köp av
minst 3 order är priset 5.75 pr sats fraktfritt
Agenter antagas.

Malmö Linne- & Broderilager A.-B.
Drottningtorget 1, Malmö 8.

När hade "Carmen" premiär Vilka segrar vunno vi i Amsterdam Vem började "demokratisera" ordensväsendet Hur långt tillbaka ha polarexpeditioner företagits

Alla de frågor, som så ofta framställa sig för nutidsmänniskorna, i arbete som i sällskapsliv, vid studier som vid tidningsläsning, skall ett större modernt uppslagsverk snabbt och vederhäftigt kunna svara på.

I över ett halvt sekel har NORDISK FAMILJEBOK givit svaren på tusen sinom tusen frågor, snart sagt dagligen citeras Nordisk Familjebok i tidningar och man och man emellan. Med sin erfarenhet av uppslagsverks redigering och en medarbetarstab av snart tusen specialister på svensk odlings olika områden är den till tjugu band koncentrerade tredje upplagan oundgänglig för varje bildad svensk.

Det nyligen utkomna femtonde bandet sträcker sig från *Nygotik till Poseidon* och upptager 6.000 uppslagsord, illustrerade med över 1.200 bilder, färgkartor och färgplanscher, offset- och svartplanscher, autotypi och fototypi. Bland text-innehållet märkes en förteckning över 250 populära operors och operettens premiärer, en tabell över svenska olympiska segrar, en översikt av 67 länders ordnar, åtföljd av 32 avbildningar i färg, o. s. v.

Gynnsamma betalningsvillkor göra det möjligt för alla att skaffa sig verket, genom bokhandeln eller direkt hos förlaget. Pris pr band från kr. 20:—.

A.-B. FAMILJEBOKEN · Vasagatan 7 · Stockholm

Spara — var praktisk

Använd
Algots Overalls
för hela familjen

Algots märke garanterar
Eder den bästa valutan för
pengarna.

Skogens ättika

gör inläggningarna hållbara
med mild och god smak,
som är särskilt eftersökt
och husmoderns stolthet

i svenska hem

SKOGENS KOLAKTIEBOLAG, BOLLNÄS.

ETT GOTT ARMBANDSUR

får Ni hos
A.-B. SVENSKA URDEPOTEN
Stockholm: Birgerjarlsgratan 38
Göteborg: Kungspassagen
Malmö: Amiralsgatan 11
Hälsingborg: N. Trädgårdsgatan 28

God Valuta

Nu Som Alltid I
Privata Affärer

Vera

Ett Utmärkt Margarin

0.55 pr 1/2 kg. pk.

TÄNK PÅ DE ANHÖRIGA FÖRSÄKRA ERT LIV I FOLKET

84.000 st. Handdukar,

82 cm långa, fällade, hellinne, nästan
outslitliga, avsedda för en arméleverans,
kostar 10:—, nu 0:60 pr st., pr dussin
6:75. Örngott 0:90, blekta 1:10. Lakan
1:90, blekta 2:65 pr st.

Oskarssons lager

Kungsgatan 70. Filial: Hornsgatan 8

Börja dagen på rätt sätt

— med **FYFFES**

Vår tids rastlösa arbetstakt på alla områden kräver sin man fullständigt och vi måste bättre än någonsin stå rustade att möta dagens ansträngningar. Ett lättsmält, närande och energiskapande morgonmål bestående av Fyffes skänker arbetsglädje och välbefinnande från första arbetstimmen till den sista.

A.-B. BANAN-KOMPANIET